

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ

МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ

2-3 березня 2020 року

(частина II)

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

**МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ
НАУКИ ТА ОСВІТИ**

2-3 березня 2020 року
(частина II)

**Львів
2020**

УДК 005

ББК 94.3(0)

Актуальні питання сучасної науки та освіти (частина II): матеріали Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 2-3 березня 2020 року. – Львів : Львівський науковий форум, 2020. – 48 с.

У даному збірнику представлені тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання сучасної науки та освіти», організованої Львівським науковим форумом. Висвітлюються актуальні питання розвитку науки та освіти на сучасному етапі становлення, розглядаються сучасні наукові дискусії різних наукових напрямів.

Збірник призначений для студентів, здобувачів наукових ступенів, науковців та практиків.

Всі матеріали представлені в авторській редакції. За повноту та цілісність яких автори безпосередньо несуть відповідальність.

ЗМІСТ

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ	5
<i>Шевчук О.Р., Демкович Л.І., Даниук М.І.</i> ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТА КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ БІОЛОГІЇ У МЕДИЧНОМУ КОЛЕДЖІ	5
ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ.....	6
<i>Данильченко А.І.</i> ДЕФІЦИТ ВОДНИХ РЕСУРСІВ	6
<i>Компаніченко С-В.Т.</i> ПАСОВИЩНА ЕРОЗІЯ ҐРУНТУ	7
ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ.....	8
<i>Іванов І.Ю.</i> ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	8
<i>Мунько А.Ю., Саліна О.І.</i> КОМУНІКАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ: ВІД ПОЛІТИКИ ДО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	9
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	11
<i>Golod A., Shevchenko O.</i> CHALLENGES AND PROSPECTS OF FINANCIAL DECENTRALIZATION IN UKRAINE.....	11
<i>Заграй А.В.</i> ПРОБЛЕМАТИКА ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ	12
<i>Ніколаєва Г.А.</i> ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	15
<i>Первушина І.А.</i> ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ	16
<i>Пушкар І.В., Кураш Н.О.</i> АНАЛІЗ ТОВАРНИХ ЗАПАСІВ ТА ШЛЯХИ ПРИСКОРЕННЯ ТОВАРООБОРОТНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ.....	17
<i>Скрипник І.М.</i> ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВ З ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	18
ІСТОРИЧНІ НАУКИ	20
<i>Красиченко К.О.</i> КУРС НА ВСТАНОВЛЕННЯ ПРЯМОГО ДИПЛОМАТИЧНОГО КОНТАКТУ З КУБОЮ ЗА АДМІНІСТРАЦІЇ Б. ОБАМИ	20
<i>Шевченко В.М.</i> СТЕПАН ЄВСТАХОВИЧ САПЕЛЯК: ДИСИДЕНТ ТА ДІЯЧ УКРАЇНСЬКОЇ ГЕЛЬСІНСЬКОЇ СПІЛКИ.....	22
<i>Яцків О.Я.</i> НАДОМНА ОПІКА НАД НЕМІЧНИМИ ТА ХВОРИМИ НА ТЕРЕНАХ ГАЛІЧИНИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.: БЛАГОДІЙНИЦЬКА МІСІЯ ЖІНОЧИХ ФРАНЦИСКАНСЬКИХ ЗГРОМАДЖЕНЬ	23
ПОЛІТИЧНІ НАУКИ	25
<i>Білорус М.О.</i> ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	25
<i>Зайченко М.М.</i> БАГАТОСТОРОННЯ СПІВПРАЦЯ США ТА КАРИБСЬКИХ ДЕРЖАВ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ.....	27
<i>Суддя Ю.В.</i> ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ ДЛЯ ПОВЕРНЕННЯ КРИМУ	29

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ	31
<i>Пархоменко А.В.</i> ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТФІЛЬМІВ У ФОРМУВАННІ В ДІТЕЙ 6-7 РОКІВ ЕКОЛОГО ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ	31
<i>Рубський В.Н.</i> ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ АДАПТАЦИЯ СТУДЕНТОВ-МОРЯКОВ	34
<i>Чемісова Т.С., Гречка Л.С.</i> ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ДОПОМОГА СТУДЕНТАМ МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ В УМОВАХ НАВЧАЛЬНИХ ПЕРЕНАВАНТАЖЕНЬ	35
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ	36
<i>Рибальченко А.М.</i> СЕЛЕКЦІЯ СОЇ НА СТІЙКІСТЬ ДО ЗБУДНИКІВ ОСНОВНИХ ХВОРОБ.....	36
СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ	38
<i>Попригіна К.А.</i> ВПЛИВ РЕКЛАМНОГО КОНТЕНТУ НА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ У ЛЮДЕЙ.....	38
ТЕХНІЧНІ НАУКИ	40
<i>Єфременкова Н.А.</i> ТЕХНІЧНА СКЛАДОВА В ДИЗАЙНІ	40
<i>Миклуха В.А.</i> СПОСІБ ВИБОРУ БПЛА ЗА АПРІОРНОЮ ОЦІНКОЮ ЯКОСТІ ЗНІМКА	41
<i>Михайліченко І.А.</i> BIG DATA В НАВЧАННІ	43
<i>Романчук Я.П.</i> АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІЙСЬКОВОЇ ІНЖЕНЕРНОЇ ОСВІТИ	44
ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ	45
<i>Карнаух І.В.</i> ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ	45
<i>Середа М.Ю., Новікова Н.В.</i> ЗАСТОСУВАННЯ МАТЕМАТИКИ В ГЕОДЕЗІЇ	47

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

57:378.147:004.9.

*Шевчук О.Р.,
канд.пед.наук, викладач біології,
Демкович Л.І.,
канд.іст.наук викладач біології,
Данюк М.І.,
канд.пед.наук викладач біології.
Чортківський державний медичний коледж*

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТА КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ БІОЛОГІЇ У МЕДИЧНОМУ КОЛЕДЖІ

Необхідним елементом роботи викладача – навчити студента накопичувати нові оригінальні ідеї, приймати нестандартні рішення та використовувати їх не тільки під час навчання, а й в повсякденному житті. На допомогу викладачам приходять різні інноваційні методи навчання: «проектів» [3], «круглий стіл» [1], «проблемне навчання» [2] та багато інших.

Для розвитку пізнавальної діяльності студентів і їх творчості ми використовуємо «інформаційні та комунікативні технології» [2]. Усі заняття проводяться з мультимедійною підтримкою та з використанням відеороликів. Ми використовуємо онлайн – курс підготовки до ЗНО «Автостопом по біології», де всі відеофрагменти знімають, коментують та роблять висновки школярі [4]. На основі даних відеороликів наші студенти створюють свої відеофрагменти, у яких вони вказують оригінальні ідеї використання знань з біології у повсякденному житті. Такі заняття сприяють творчому мисленню студента.

Вивчаючи тему «Мітотичний поділ клітини» студенти, не тільки розглядають постійний мікропрепарат «Мітоз у клітинах корінця цибулі» завдяки мікроскопу з відеокартою, а й визначають стадії мітозу, замальовують їх схематично, аналізують, порівнюють стадії мітозу та мейозу, вказують відмінності між фазами цих двох поділів клітини, зазначають біологічне значення мітозу і мейозу, а також розв'язують ситуаційні задачі, у яких обов'язково вказують причини порушення цих процесів. Дані заняття сприяють розвитку критичного мислення молоді, здатності не тільки аналізувати, порівнювати, але й виокремлювати певні факти, що пояснюють той чи інших процес, і як наслідок встановлювати причини порушення цих процесів.

На допомогу студентам приходять Інтернет-ресурси – це система Інтернет, Інтранет, Moodle, які є діючими у нашому коледжі та студентському гуртожитку. У системі Moodle нами розміщені матеріали по темах для підготовки студентів до практичних і теоретичних занять. Для перевірки якості засвоєння теоретичних та практичних знань студентами ми використовуємо тестовий контроль у комп'ютерному класі та у системі Moodle. Тестовий контроль включає різноманітні завдання, відповідно до програми ЗНО з біології № 1426 від 20.12.2018 р. Інтернет ресурси допомагають не тільки викладачам заощадити час при перевірці знань студентів, а й студентам дають можливість підвищити свій рівень знань та перевірити його самостійно.

Отже, застосування інформаційних освітніх технологій у навчанні підвищує його якість, сприяє критичному мисленню студента, допомагає ефективно взаємодіяти педагогам зі студентами, готувати конкурентоспроможного спеціаліста з широким науковим світоглядом і високими моральними якостями.

Література

1. Андрущенко В. Інноваційний розвиток освіти в стратегії «українського прориву» /В.Андрущенко // Вища освіта України. – 2008. – №2. – С. 10-8.
2. Аймедов К.В. Перспектива застосування у закладах вищої медичної освіти методів випереджаючого навчання/К.В.Аймедов// Медична освіта.–2013.–№1.–С.83-84.
3. Гриб В.А. Нові інноваційні технології та шляхи поліпшення навчального процесу зі спеціальності «Неврологія»/В.А.Гриб// Медична освіта.–2013.–№1.–С.24-27.
4. EdEra-Osvitioria: ВІО Автостопом по біології.

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

*Данильченко А.І.,
студентка факультету природничо-географічної освіти та екології
Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова*

ДЕФІЦИТ ВОДНИХ РЕСУРСІВ

Вода є найважливішим ресурсом для підтримки життя і джерелом всього живого на Землі, але її нерівномірний розподіл на континентах не раз ставав причиною криз і соціальних катастроф. Дефіцит прісної питної води в світі знайомий людству з найдавніших часів, і з останнього десятиліття двадцятого століття він постійно розглядається як одна з глобальних проблем сучасності. При цьому, у міру зростання населення нашої планети, значно збільшувалися масштаби водоспоживання, і, відповідно, вододефіциту, що згодом стало призводити до погіршення умов життя і уповільнило економічний розвиток країн, що зазнають дефіцит.

В умовах, що склалися встановлено, що вже кожна шоста людина на планеті потерпає від браку прісної питної води. І ситуація в міру розвитку урбанізації, зростання населення, збільшення промислових потреб у воді і прискорення глобальних змін клімату, що ведуть до опустелювання і зниження водозабезпеченості, буде тільки посилюватися. Нестача води незабаром може привести до розвитку і поглиблення вже існуючих глобальних проблем. А коли дефіцит перейде певний рубіж і людство нарешті зрозуміє всю цінність прісних ресурсів, можна очікувати політичну нестабільність, збройні конфлікти і подальше зростання кількості проблем у розвитку економік країн світу.

Сільське господарство є однією з основних причин дефіциту води. На частку землеробства припадає майже 70 відсотків усіх водозаборів, а в ряді країн, що розвиваються цей показник доходить до 95 % [1].

Очікується, що в результаті зміни клімату дефіцит води буде посилюватися. Згідно з прогнозами, до 2050 року підвищення глобальної температури може скласти від 1,6 °C до цілих 6 °C. І з кожним градусом глобального потепління близько 7 % населення планети буде втратити не менше, ніж 20 % поновлованих водних ресурсів.

Скорочення продовольчих втрат і харчових відходів грає важливу роль в підвищенні ефективності використання водних ресурсів. Щорічно третина вироблених в світі продуктів харчування пропадає або йде у відходи. Через це обсяг води, даремно витрачається в сільському господарстві та приблизно в три рази перевищує обсяг Женевського озера.

Наявність води в достатній кількості для задоволення потреб домашнього господарства, сільського господарства, промисловості і навколишнього середовища, залежить від того, як вода зберігається, розподіляється і використовується, а також від якості наявної води.

Однією з головних проблем є проблема забруднення прісної води, що істотно знижує існуючі запаси. Цьому сприяють забруднення промисловими викидами і стоками, змивами добрив з полів, а також проникнення солонішої води у прибережні зони та водоносні шари через відкачування ґрунтових вод.

Говорячи про наслідки нестачі прісної води, варто зауважити, що вони можуть бути самих різних планів: від погіршення умов життя і розвитку захворювань аж до зневоднення і смерті. Недолік чистої води змушує людей використовувати для пиття воду з небезпечних джерел, яка часто просто небезпечна для здоров'я [2].

У першу чергу необхідно забезпечити стабільну фінансову підтримку водного сектора у всьому світі. Для цього необхідно формувати економічний механізм водокористування на національних і міждержавному рівнях. Також слід приділити увагу навчанню персоналу сучасним інноваційним технологіям. Крім цього, необхідно посилення зовнішньої фінансової допомоги нужденним регіонам світу, для чого доцільно зробити оцінку фінансової потреби кожної країни з розкладом за джерелами фінансування та за напрямками (водопостачання, санітарія, зрошення, гідроенергетика, рекреація і т.д.).

Ми мусимо докладати якомога більше зусиль для збереження джерел прісної води, а також для пошуків можливих економічно менш витратних шляхів для вирішення проблеми браку прісної води в багатьох країнах світу, як у справжньому, так і в майбутньому часі.

Література:

1. Глобальна екологічна перспектива 3. - М. : інтердіалекти, 2002; Вода для людей, вода для життя. Доповідь ООН про стан водних ресурсів світу. Огляд (Програма оцінки водних ресурсів світу). - М., 2003.
2. Глобальна екологічна перспектива 3. - М. : інтердіалекти, 2002.

*Компаніченко С.В.Т.,
студент географічного факультету
Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка*

ПАСОВИЩНА ЕРОЗІЯ ҐРУНТУ

Пасовищний фонд земної кулі становить близько 30 млн. км². Це найважливіший вид землекористування, що має велике значення для багатьох країн і народів в сухих районах тропіків, субтропіків і помірною пояса, а також в тундрі. Сучасний пасовищний фонд страждає від перевипасу, пасовищної ерозії та інших негативних процесів.

У районах пасовищного тваринництва із загальної площі природних кормових угідь 58% схильні до слабкої дигресії, 25% - середньої і 17% - сильної. У зв'язку з цим забезпеченість худоби пасовищними кормами не перевищує 20-40%. Основною причиною деградації цих земель є пасовищна дигресія, яка супроводжується зниженням видового різноманіття рослинності, проективного покриття і різким зниженням родючості ґрунтів. У цих умовах однією з найважливіших проблем є відновлення природних пасовищ, мета якого полягає не тільки в розвитку тваринництва, а й у поліпшенні екологічного стану великих територій [1].

Існуючі методи відновлення природних пасовищ засновані на застосуванні фітомеліорації і агролісомеліорації. Основним призначенням системи меліоративних заходів є боротьба з ерозією і дефляцією ґрунтів.

Для об'єктивної оцінки відновлення і подальшого використання пасовищ необхідно знати не тільки ступінь деградації і тривалість періоду відновлення, але і багаторічну динаміку видового біорізноманіття, проективного покриття, інтенсивності ерозії і дефляції ґрунтів і продуктивності пасовищ в залежності від особливостей клімату і навантаження. Все це вимагає розробки методів складання довгострокових прогнозів зміни стану пасовищ.

Дослідження вчених показали, що період відновлення сильно деградованих пасовищ після припинення випасу становить 6-14 років, в залежності від системи меліоративних заходів і співвідношення сухих/вологих років. Дані розрахунків підтвердили висновок про неможливість повного відновлення деградованих пасовищ. Невисока ефективність агролісомеліорації пояснюється з одного боку тривалим періодом досягнення планованого ефекту (10-15 років), з іншого - меншою ефективністю у вологі періоди, в порівнянні з сухими [2].

Видове різноманіття рослинності і всі інші показники стану пасовищ знижуються в міру збільшення пасовищного навантаження. Межі, що забезпечують стає функціонування екосистем, не повинні перевищувати 40% у варіантах без меліоративних заходів. Перевищення зазначених меж неминує призводить до розвитку процесів деградації та руйнування екосистем.

Пасовищна ерозія ґрунтів завдає сільському господарству величезної шкоди: викликає загибель посівів і культурних насаджень, погіршує водний режим (внаслідок глибокого дренажу території), різко знижує родючість ґрунтів і врожай культур, скорочує площу сільськогосподарських угідь через зростаючу розчленованість місцевості і повної або часткової втрати ґрунтом гумусового шару.

Надексплуатація природних ресурсів в кінцевому підсумку може призвести до повної деградації навколишнього середовища. Коли поголів'я худоби набагато перевищує допустиму норму випасу на одних і тих же схилах, це призводить до того, що навіть невелика кількість опадів викликає значний стік і змив. Тобто відбувається продовження пасовищної ерозії водною ерозією шляхом змиву і розмиву ґрунтів поверхневими стоками тимчасових водних потоків.

Отже, пасовищна ерозія, підсилена водною та вітровою ерозією, здатна перетворити природні кормові угіддя на схилах у пасовищний збій і виголи з надзвичайно низькою продуктивністю. Тому ця проблема є однією із рядових і потребує посиленого контролю.

Література:

1. Заславський М. Н. «Ерозія ґрунтів» Думка, 2009.
2. Михальченко А. «Збиток від ерозії ґрунтів і його соціально-економічні наслідки». Навчальний посібник. Новосибірськ: 2001р.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

*Іванов Іван Юрійович,
студент 3 курсу*

*ННІ економіки, оподаткування та митної справи.
Науковий керівник: Гладченко Оксана Вікторівна,
к.п.н., доцент кафедри інформаційних систем і технологій,
Університет державної фіскальної служби України*

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

У сучасному глобалізованому світі особливого значення набуває інноваційна діяльність, роль якої ґрунтується на активному використанні передових технологій. Інновації прогресивно впроваджуються в усі сфери світової економіки, підвищуючи економічні та соціальні показники, а розуміння їх важливості та значення призводить до зростання попиту на ці технології. Тому дослідження особливостей цифровізації економіки визначає актуальність даної теми.

Дослідженню теоретичних та прикладних проблем щодо основних напрямів цифровізації економіки присвячені праці вітчизняних та зарубіжних вчених, насамперед, Alexandru Tugui [3, 4], Веретюк С.М. [5], Карчева Г.Т. [2], Руденко М.В. [1] та інші.

Світ вступив в нову епоху цифрової глобалізації, яка визначається безперервними потоками даних, які містять інформацію, знання, ідеї та інновації [1, с. 61]. Розвиток сучасної економіки характеризується все більшим впливом цифровізації, яка стала відігравати визначальну роль у формуванні конкурентних переваг як у реальному, так і фінансовому секторі. Одним із найголовніших факторів виробництва стала інформація.

Цифрова економіка – це динамічна інноваційна економіка, що базується на активному застосуванні інновацій та інформаційно-комунікаційних технологій в усі види економічної діяльності та сфери життєдіяльності суспільства, що дозволяє підвищити ефективність та конкурентоспроможність окремих компаній, економіки та рівень життя населення [2, с. 176].

За даними представленими міжнародною організацією «Organisation for Economic Cooperation and Development» було виділено три основні компоненти цифровізації в області економіки та фінансово сектору: апаратне та програмне забезпечення, телекомунікації, мережі тощо (підтримуюча інфраструктура); ведення господарської діяльності та будь-яких інших бізнес-процесів через комп'ютерні мережі (електронний бізнес або e-business); дистрибуція товарів через Інтернет (електронна комерція) [3].

Вищезазначені компоненти передбачають виконання комплексу завдань, що позитивно вплинуть на економіку, бізнес, суспільство та життєдіяльність країни в цілому, до основних з них належать: прискорення економічного зростання та залучення інвестицій; трансформація секторів економіки в ефективні та конкурентоспроможні; цифрова та технологічна модернізація промисловості; доступність переваг цифрового світу для громадян; реалізація людського капіталу, розвиток цифрового підприємництва та цифрових індустрій [5]. У свою чергу, модернізуються сфери життєдіяльності (освіта, медицина, транспорт тощо), – стають набагато ефективніші та створюють нову цінність та якість.

Найпоширенішим напрямками цифровізації економіки є наступні: здійснення різних транзакцій (торговельних та фінансових операцій); створення бізнес-порталів для розміщення замовлень і пропозицій; пошук постачальників через мережу Інтернет; продаж продукції через Інтернет; купівля продукції та сировини через Інтернет; пошук персоналу через мережу Інтернет; створення власного сайту; он-лайн-реклама; запровадження системи Інтернет-банкінгу для роботи з активами у режимі он-лайн; створення платіжних механізмів для підтримки торгівлі товарами та послугами; створення нових форм та інституцій кредитування, інвестування та страхування.

Для оцінки рівня технологічного розвитку в країнах Європейського Союзу та ступеня запровадження цифрових технологій в економіці використовують Індекс DESI (The Digital Economy and Society Index) [3]. Індекс розраховується від 0 до 1, оцінюючи обсяги людського капіталу, інтеграцію цифрових технологій, цифрові громадські послуги, якість засобів зв'язку та використання Інтернету (рис. 1) [4].

Відповідно до значення індексу DESI, у 2017 році лідерами з розвитку цифрових технологій серед країн Європейського Союзу є Данія, Фінляндія, Швеція, Нідерланди, Люксембург, Бельгія, Великобританія, Ірландія, Естонія, Австрія. У 2017 році країни ЄС отримали найвищі оцінки за такими складовими індексу DESI: зв'язок (0,63), людський капітал (0,55) та поширення цифрових громадських послуг (0,55). Втім, потребує покращення інтеграція цифрових технологій у підприємницьку діяльність (0,37), використання Інтернету (0,48).

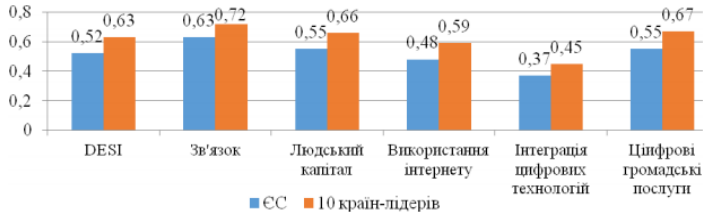

Рис.1 – Індекс DESI для 10 країн лідерів ЄС за розвитком цифрової економіки

Отже, використання новітніх технологій у сфері економіки, яка визначена науковцями як «цифрова економіка», дасть змогу ефективніше використовувати знання класичної економіки для вирішення економічних проблем світу (кризових явищ, інфляції, збитковості у деяких галузях), циклічних проблем.

Література:

1. Руденко М. В. Цифровізація економіки [Електронний ресурс] : нові можливості та перспективи / М. В. Руденко // Економіка та держава. – 2018. – № 11. – С. 61-65. – Режим доступу : http://www.economy.in.ua/pdf/11_2018/13.pdf.
2. Ефективність та конкурентоспроможність банківської системи України / Г. Т. Карчева [та ін.]; за заг. ред. Г. Т. Карчевої. – Київ : ДВНЗ «Ун-т банківської справи», 2016. – 276 с.
3. Calm Technologies as the Future Goal of Information Technologies / Alexandru Tugui // Encyclopedia of Multimedia Technology and Networking, 2018.
4. Meta-Digital Accounting in the Context of Cloud Computing / Alexandru Tugui // Encyclopedia of Information Science and Technology, Third Edition, 2017.
5. Веретюк С. М. Визначення пріоритетних напрямків розвитку цифрової економіки в Україні / С. М. Веретюк, В. В. Пілінський // Наукові записки Українського науководослідного інституту зв'язку. – 2016. – № 2. – С. 51-58.

Муцько А.Ю.,

*к. держ. упр., доцент кафедри управління та адміністрування
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

Саліпа О.І.,

*завідувачка інформаційного сектору управління
організаційно-інформаційної роботи і контролю
Хмельницької міської ради*

КОМУНІКАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ: ВІД ПОЛІТИКИ ДО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Динамічна система, в якій зв'язки (особливо в побудові взаємин із громадськістю) можуть установлюватися однозначно і мати прогностичну спрямованість. Така діяльність є багатоканальною системою взаємодії, має комплекс професійних завдань, які стосуються комунікації, міжособистісного спілкування, міжгрупового спілкування, процесів спілкування між особистістю і групою, а також факторів впливу на навколишніх, з метою спонукання їх до діяльності [1, с. 19]. Так влучно колектив авторів Н. Драгомирецька, К. Кандагура. А. Букач описують діяльність, пов'язану із комунікаціями загалом та в державному управлінні.

Чи то політична кампанія, метою якої є збір максимальної кількості голосів виборців, чи то реформа в державному управлінні, зміст якої необхідно недвозначно донести до широких мас, аби не викликати суспільного нерозуміння та збурення – комунікаційна стратегія сьогодні є невід’ємним управлінським інструментом для досягнення зазначених цілей.

Логічно побудована із урахуванням внутрішніх і зовнішніх чинників впливу, їхніх взаємозв’язків комунікаційна стратегія здатна забезпечити успішну реалізацію проєкта, незалежно від того приватна це сфера, чи політична або державне управління/місцеве самоврядування.

До базових елементів структури комунікаційної стратегії відносимо такі, що є універсальними для будь-якого сектору діяльності – від політики до публічного управління.

Постановка мети та конкретизація завдань комунікаційної діяльності.

Визначення термінів та розрахунок бюджету на весь період реалізації стратегії.

Вибір і класифікація цільової аудиторії (наприклад, студенти, середній клас населення, пенсіонери, освітяни, державні службовці, матерів з дітьми до трьох років тощо). Детальна класифікація соціальних груп дозволить точно та влучно сформувати інформаційні послуги.

Вивчення основних проблем цільової аудиторії. Найкраще використати метод соціальних опитувань та рейтингувати отримані результати, зосередившись на проблемах, які турбують найбільший відсоток цільової аудиторії. Фізично охопити всі виявлені проблемні питання, як правило, неможливо, тому краще сформувати «топ-10» для подальшої роботи. Для прикладу це може бути: низькі заробітні плати, безробіття, трудова міграція; розвиток малого та середнього бізнесу, у тому числі фермерство; черги в дитячі садочки, школи, їх недостатнє матеріально-технічне забезпечення, проблеми жінок; зношена інфраструктура (водопроводи, дороги тощо); розрив між «багатими та бідними», корупція, байдужість депутатів до проблем громади, їхня бездіяльність; медична реформа; пенсії, байдужість до літніх людей; збереження культурної спадщини, розвиток туристичного потенціалу; залучення коштів державного бюджету в розвиток територій тощо.

Визначаємо три ключові етапи комунікативної діяльності:

– ознайомчий етап, що передбачає інформування про зміст проблеми, констатацію фактів та постановку риторичних питань, вирішення яких власне і передбачено комунікаційною стратегією в подальшому;

– етап залучення, який включає заходи формування зацікавленості цільової аудиторії проблемами та висловлення пропозицій про шляхи їх вирішення;

– етап закріплення, коли відбувається спонукання аудиторії до сприйняття проблеми чи здійснення остаточного вибору.

Вибір методів комунікації здійснюється залежно від бюджету та специфіки сфери діяльності, зокрема: особисте спілкування, біл-борди, друковані роздаткові матеріали (газети, буклети, листівки), телебачення, друковані та інтернет ЗМІ, соціальні мережі, Viber, Телеграм, конференції, семінари, вебінари та ін.

Важливу роль відіграє, наскільки правильно сформульований ключовий інформаційний посил. Найчастіше – це гасло, яке варто розділити на загальні та локальні (ті, що враховують інтереси окремих груп цільової аудиторії).

Соціальні мережі завдяки їхній доступності та відносній невеликій вартості на просування інформації зайняли належну нішу в комунікативній діяльності не тільки приватного сектору, а й в публічному управлінні. В політичній кампанії соціальні мережі вже давно посіли чільне місце. На таргетовану рекламу витрачається лівова частка комунікаційного бюджету. Завдяки правильному і глибокому таргетуванню реклами можна донести необхідні меседжі не лише до різних вікових чи соціальних груп, а й орієнтуватися на зацікавлені людей, їх політичні вподобання, хобі. Запуску сторінки в соціальних мережах передє розробка контент матриці (графіку публікацій).

Графік публікацій згідно із етапами комунікаційної діяльності розробляється також і для друкованих та електронних ЗМІ після формування так званої карти ЗМІ (переліку ефективних та доступних видань).

Література:

1. Драгомирецька Н.М. Комунікативна діяльність в державному управлінні : навч. пос. / Н.М. Драгомирецька, К.С. Кандагура, А.В. Букач. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2017 – 180 с.

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Golod Andrew.,

2 year student Specialty 071 «Accounting and taxation»

Shevchenko Olga

Senior teacher, Department of Economic and Aviation Specialties, Separated Structural Subdivision of National Aviation University Sloviansk College of National Aviation University

CHALLENGES AND PROSPECTS OF FINANCIAL DECENTRALIZATION IN UKRAINE

One of the priority directions of the state power of Ukraine is to ensure the economic development of the country in order to improve the welfare of the population, eliminate the stratification of society and increase the economic potential of the country.

In the mechanism of state power in Ukraine, this issue is a cornerstone of effective governance. Since the formation of the ancient Russian state and to this day, there has always been a competition between two trends - centralization and decentralization. At various historical stages, the influence of these trends has largely determined the relationship between the center and the regions, between senior government and relevant middle and lower level governing bodies.

The unity of the principles of centralization and decentralization is based on the structuring and functioning of the apparatus of state power. The principle of centralization implies the strengthening of the central state power, the formation of a hierarchical pyramid of power and subordination, in which the lower level authorities and management receive legitimacy and legal force from the higher level bodies. At the same time, the basis of legal regulation is the imperative method and the method of permitting regulation.

The principle of decentralization implies ensuring the territorial and political unity of the state through the legislative delimitation of the subjects of authority between the central state authorities and regional state (or local self-government) bodies.

The development of the institution of local self-government began in 1991, when Ukraine gained independence. Since that time, a number of legislative and regulatory acts have been adopted that regulate the powers of local authorities. But the realities of today have pushed the country's leadership to reconsider the functions and tasks of local governments.

In 2014. The Government has approved the basic document – the Concept of reforming local self-government and territorial organization of government. After that, the Action Plan for its implementation was approved, which launched the reform. Decentralization reform has given impetus to further steps by local authorities to address painful problems that have been simply translated from one level to another for more than one year.

One can argue for a long time about the benefits and disadvantages of an ongoing decentralization reform, but one cannot help but notice the significant positive developments in many local issues.

First, the transfer of powers and financial resources to local authorities, which allowed almost 4 times increase in local budget revenues - from UAH 68 billion in 2015 to UAH 231 billion at the beginning of 2019.

Second, local communities have the right to decide for themselves the main priorities for spending money. After all, local leaders are more visible problems of their city, village. This should ensure a more rational and purposeful use of funds.

Third, local leaders must report to the community on all money spent, which in turn should ensure transparency in the distribution and use of money. This is also achieved through the implementation of the ProZorro public procurement program, which makes it impossible to lobby for the interests of individual firms or businesses.

But a significant drawback to this reform is not only the transfer of financial resources, but also the corruption flows into place. Big money is big temptation. After all, Ukraine occupies the top positions in the ranking of world powers in terms of corruption. And no one can guarantee that the local official will not have the desire to "warm his hand".

In 2015-2016, the share of those who consider reform necessary has increased from 60% to 64%. Although at the beginning of its implementation, this figure was much smaller.

According to the survey, more than half of Ukraine's population, namely 58%, currently supports government reform. Also, in the period 2015-2016, the share of the population, which marks changes for the better in their settlement, increased from 19 to 46%.

According to Daniel Popescu, Head of the Department of Democratic Governance of the Directorate General of the Council of Europe, Ukraine has made progress in decentralization much faster than some European countries

After all, people's distrust of the Government, of the local leaders, has been forming for 20 years, and to convince them in its favor, one word is not enough. Only when people see the renovated kindergartens, the warmed homes of the city, the new sidewalks and roads, only then will they realize that the fate of their city, their community, is in their hands.

In my opinion, the priority today is to define the separation of powers and responsibilities of local and central government. Addressing this will allow the implementation of decentralization reform to be implemented much faster and, above all, to build capacity and improve local government management skills.

Literature

1. Bukovinsky SA Strengthening the financial base of local self-government as a factor of economic growth / SA Bukovinsky // Bulletin of the National Bank of Ukraine. - 2007. - № 2. - P. 9–15.

2. State Website of Ukraine: Decentralization. Electronic resource: access mode [http://decentralization.gov.ua]

Заграй А.В.,

магістр кафедри облізу і аналізу

Національного університету «Львівська політехніка»

Науковий керівник: к.е.н., доцент Коваль З.О.

ПРОБЛЕМАТИКА ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ

Ринкова трансформація економіки України висуває підвищені вимоги до інформації, яка подається у фінансовій звітності підприємств, вагома частина якої формується на основі облікових даних. Тому якісне інформаційне забезпечення функціонування будь-якого суб'єкта підприємництва значною мірою залежить від раціональної організації бухгалтерського обліку на підприємстві. Важливою складовою облікового процесу є облікова політика, яка розробляється індивідуально кожним підприємством і покликана забезпечувати надійність та достовірність їх фінансово інформаційної системи.

Формування облікової політики потребує індивідуального підходу для кожного суб'єкта підприємництва і залежить від його організаційно-правової форми, виду економічної діяльності, стратегії розвитку, обсягів виробництва, від очікуваного способу отримання економічних вигод при використанні активів та інших чинників. З вище наведеного випливає необхідність оцінки нормативно-правового забезпечення, яке визначає облікову політику підприємства, дослідження її сучасного стану, проблем формування та розроблення практичних рекомендацій щодо їх розв'язання.

Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства [1] регулюють процес формування облікової політики вітчизняними суб'єктами господарювання, що дає можливість уникнути деяких проблемних моментів у цьому процесі. Проте механізм формування та ефективної реалізації облікової політики підприємства залишається актуальним і потребує подальшого вивчення. З вище наведеного випливає необхідність дослідження нормативного обґрунтування облікової політики, сучасного стану та проблем її формування вітчизняними підприємствами, обґрунтування теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо оформлення облікової політики.

Господарська діяльність кожного підприємства регламентується системою нормативних актів, у масиві яких важливу роль відіграють документи, що регламентують порядок ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, зокрема визначають облікову політику підприємства. Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» облікова політика — це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності [2]. Облікова політика передбачає упорядкування облікових процедур на підприємстві, методологічне та методичне відображення майна підприємства, господарських операцій і результатів його діяльності, забезпечення ефективності бухгалтерського обліку та достовірності інформації, наведеної у фінансовій звітності підприємства. Підприємство самостійно визначає облікову політику, де зазначає принципи оцінювання та методи обліку окремих складних статей обліку.

Обрана облікова політика підприємства затверджується розпорядчим документом керівника, яким зазвичай є наказ про облікову політику. Зауважимо, що єдиного шаблону цього документа немає і не може бути, оскільки він повинен враховувати організаційно-правову форму підприємства, галузеві особливості економічної діяльності, обсяги виробництва тощо. Розділом II Методичних рекомендацій № 635 рекомендовані основні положення, які доцільно розкривати у розпорядчому документі про облікову політику. У процесі формування облікової політики підприємства важливо правильно обрати і обґрунтувати: методи амортизації необоротних активів (основних засобів, нематеріальних активів, малоцінних необоротних активів); вартісну межу для зарахування матеріальних активів до малоцінних необоротних активів; строки використання нематеріальних активів; методи оцінки вибуття запасів; порядок обліку транспортно-заготівельних витрат; порядок переоцінки запасів; методи визначення розміру резерву сумнівних боргів; формування собівартості продукції (робіт, послуг); базу розподілу загальновиробничих витрат і порядок оцінювання залишків незавершеного виробництва; перелік і склад змінних і постійних загальновиробничих витрат; методи обліку витрат виробництва; порядок обліку курсової різниці; порядок створення і використання резервного капіталу; поріг суттєвості облікової інформації.

До процедур бухгалтерського обліку належить вибір форми організації та ведення бухгалтерського обліку на підприємстві, робочого плану рахунків, порядку застосування первинних документів, організації документообігу, зберігання документів і облікових реєстрів, матеріальної відповідальності на підприємстві, технології обробки облікової інформації тощо, які найчастіше оформляються у вигляді додатку до розпорядчого документа про облікову політику підприємства, у якому реалізуються повноваження власників підприємства встановлювати облікову політику через визначення принципів, методів оцінки й обліку та процедур, щодо яких нормативно-методична база передбачає два і більше варіанти [1]. Одноваріантні методи оцінки, обліку та процедур вносити до наказу про облікову політику недоцільно.

Враховуючи те, що чинне законодавство не регламентує єдиної структури розпорядчого документа про облікову політику, на практиці накази керівників про облікову політику підприємства викладаються у спрощеному або розширеному варіантах. Спрощений формат викладу облікової політики зводиться до того, щоб описати в наказі лише ті облікові методики, щодо яких у підприємстві є можливість вибору. Розширений варіант подання даних про облікову політику обирають найчастіше ті підприємства, які в процесі ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності керуються міжнародними стандартами.

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) не регламентують структуру документа про облікову політику. У наказі (положенні) про облікову політику, складеному відповідно до вимог МСФЗ, можна виділити розділи, в яких необхідно розкривати таку інформацію: загальні положення (мета створення положення про облікову політику; використання фундаментальних принципів фінансової звітності, її якісні характеристики та основні елементи; метод складання і валюта подання звітності); організація бухгалтерського обліку (визначення відділу, на який покладено обов'язок ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, його організаційна структура; етапи документообігу та технологія обробки облікової документації); порядок і строки проведення інвентаризації активів і зобов'язань; складання фінансової звітності (опис конкретних способів відображення інформації у фінансовій звітності, розкриття інформації про статті фінансової звітності, обрані на підставі варіантів, запропонованих міжнародними стандартами); коригування у фінансовій звітності (методи коригування облікової інформації у разі виправлення помилок і зміни облікової політики); додатки до облікової політики (відомості розрахунків відстрочених податкових активів і зобов'язань; робочий план рахунків; регламент складання фінансової звітності).

Один із вітчизняних принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності («послідовність») передбачає постійне (з року в рік) застосування підприємством обраної облікової політики, тобто облікова політика підприємства має бути незмінною. Тому на практиці немає потреби щороку затверджувати наказ про облікову політику. Однак виникають ситуації, які змушують керівництво підприємства вносити зміни до розпорядчого документа про облікову політику. Згідно П(С)БО 6 облікову політику дозволено змінювати тільки у разі: – зміни статутних вимог; – на вимогу органу, який затверджує положення (стандарты) бухгалтерського обліку; – якщо зміни забезпечать достовірне відображення подій або операцій у фінансовій звітності підприємства [3]. У разі внесення змін до облікової політики, що за обсягом охоплюють більшу частину тексту або істотно впливають на її зміст, розпорядчий документ про

облікову політику доцільно викласти в новій редакції. В інших випадках Міністерством фінансів України дозволено вносити зміни до базисного документа про облікову політику, який прийнято на час діяльності підприємства. Підприємство зобов'язане розкривати у примітках до фінансової звітності причини та суть змін в обліковій політиці; суму коригування нерозподіленого прибутку на початок звітного року або обґрунтування неможливості її достовірного визначення; факт повторного подання порівняльної інформації у фінансових звітах або недоцільність її перерахунку. Зазначимо, що об'єкти облікової оцінки та облікової політики іноді розрізнити дуже важко.

Якщо неможливо розрізнити зміну облікової політики та зміну облікових оцінок, то це розглядається як зміна облікових оцінок. Згідно ПСБО 6 облікова оцінка — це попередня оцінка, яка використовується підприємством з метою розподілу витрат і доходів між відповідними звітними періодами. Облікова оцінка може переглядатися, якщо змінюються обставини, на яких ґрунтувалася ця оцінка, або отримано додаткову інформацію. Наслідки зміни облікових оцінок вносять до звіту про фінансовий результат у тому періоді, в якому відбулася зміна, а також у наступних періодах (якщо зміна впливає на ці періоди) та до тієї ж статті звіту, яка раніше застосовувалася для відображення доходів або витрат, пов'язаних з об'єктом такої переоцінки. Якщо зміст і сума змін в облікових оцінках мають суттєвий вплив на поточний період або очікується, що суттєво впливатимуть на майбутні періоди, то їх зміст та сума розкривається в примітках до фінансової звітності. Отже, наявність розпорядчого документа про облікову політику, який є реальним і максимально висвітлює правила ведення обліку на підприємстві, має багато переваг: гарантує послідовність відображення даних; зберігає цілісність інформації для внутрішнього контролю; оптимізує процес аудиту та поточну облікову роботу; в разі зміни головного бухгалтера мінімізує ризики зміни послідовності та прозорості обліку.

Більшість з указаних недоліків є наслідком формального ставлення керівників (головного бухгалтера) до формування облікової політики та нерозуміння її впливу на прийняття рішень. Однак є й такі, які пов'язані з недосконалістю чинного законодавства, неузгодженістю вимог окремих нормативно-правових активів між собою та їх систематичними змінами.

З огляду на вище викладене, в обліковій політиці підприємства мають відобразитися всі принципи питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві, тому до її формування треба підходити дуже ретельно, адже від цього залежатиме об'єктивність та точність розкриття інформації про діяльність підприємства у фінансовій звітності.

Огляд наказів про облікову політику окремих вітчизняних підприємств виявив типові помилки, пов'язані як з недосконалістю чинного законодавства, так із недобросовісним ставленням фахівців підприємства до формування облікової політики підприємства. У розпорядчих документах з облікової політики відсутні або недостатньо розкриті окремі елементи облікової політики, способи їх застосування, відсутні додатки, які затверджують застосування відповідних облікових процедур на підприємстві. Тому керівникам доцільно визначити строки щодо порядку формування та внесення змін в облікову політику підприємства, спричинених змінами чинного законодавства, та встановити відповідальність за їх порушення. Щодо документального оформлення облікової політики на законодавчому рівні, то Міністерству фінансів України доцільно було б затвердити типову форму наказу про облікову політику підприємства, визначити механізм його складання, встановити строки і порядок внесення змін.

Література:

1. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства : Наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 635. — Режим доступу : <http://minfin.kmu.gov.ua>.
2. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України № 966-ХІУ від 16.07.1999 р.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 28.05.1999 р. № 137. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0392-99>.

*Ніколаєва Г.А.,
студентка економічного факультету
Запорізького національного університету
Науковий керівник: к.н.держ.упр., доцент Пушкарь І.В.*

ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Управлінський облік – це поєднання методів і принципів обліку витрат, калькулювання собівартості, а також прогнозування, планування (бюджетування), аналізу і контролю. Охарактеризувати управлінський облік можна як інтегруючу систему підготовки ключової інформації і надання її різним рівням управління з ціллю ефективного планування, контролю і покращання якості приймаючих рішень. Управлінський облік є важливим складником процесу управління та забезпечує інформацією, що є важливою для визначення стратегії та планування подальших діяльності підприємства, контролювання її оперативної діяльності, оптимізації використання ресурсів, оцінки ефективності діяльності, зниження рівня суб'єктивності в процесі прийняття рішень. Забезпечення успіху підприємства та його збереження на довготривалій період можливе за умов цілеспрямованого розвитку та зосередженості на його стратегічних пріоритетах і конкурентних перевагах. На сьогодні однією з головних конкурентних переваг бізнесу, яка потенційно може впливати на ефективність діяльності підприємства, є використання в процесі управління оптимальної системи управлінського обліку та звітності. Модернізація організації системи управління виробничою діяльністю підприємства завдяки впровадженню системи управлінського обліку призводить до відкриття нових можливостей для українських підприємств і дозволяє не тільки отримувати інформацію про виробничу діяльність, але й ефективно використовувати її при прийнятті управлінських рішень.

Однією з найважливіших переваг використання управлінського обліку на підприємстві є те, що він як інструмент управління робить прозорою структуру витрат компанії, адже витрати, які раніше були згруповані по узагальнених статтях бухгалтерської звітності (яка частіш за все надається зовнішнім користувачам, на відміну від управлінської звітності), стають впорядкованими за об'єктами витрат та процесами, що відносяться саме до цього підприємства та у подальшому стають доступними для майбутнього аналізу. Це дає можливість керівникам підприємств приймати оптимальні рішення щодо товарної політики, можливості підвищення ефективності процесів діяльності, визначення інвестиційної політики, формування ціни на продукцію, покращення організаційної структури, збереження позицій на ринку, освоєння нових ринків тощо [1]. Звертаючи особливу увагу на управління виробничим процесом, управлінський облік в той же час забезпечує потреби й інших ланок підприємства, серед яких маркетинг, управління дослідженнями, ризиками тощо [3].

Ще однією перевагою у використанні управлінського обліку на підприємстві є те, що він надає інформацію про формування собівартості, забезпечує даними про відхилення фактичних показників від прогнозних значень в оперативному порядку. Тобто управлінський облік, що передбачає формування і використання внутрішньої звітності для оперативного і стратегічного планування, контролю й оцінки, надає допомогу у прийнятті управлінських рішень у нестандартних ситуаціях, що є дуже важливим у ситуаціях, коли рішення повинно бути прийнято негайно.

Також однією з найважливіших ролей управлінського обліку на підприємстві є допомога при вирішенні завдань прогнозного характеру: про рентабельність нових видів продукції, визначення очікуваного доходу від запланованої операційної діяльності, оцінки ефективності нових інвестицій, прийняття рішень в умовах використання обмежених ресурсів тощо. Така функція управлінського обліку є великою перевагою для підприємства, що конкурує з підприємствами, що використовують тільки фінансовий облік, адже він надає інформацію у ретроспективі, що не дає можливості для всебічного аналізу підприємства у врахуванням його можливостей у майбутньому, на відміну від управлінського обліку. У зв'язку з вищевикладеним в останні роки все більше запроваджуються стратегічні системи управлінського обліку як результат прагнення збільшити інформаційну базу для прийняття рішень за допомогою формування прогнозової інформації [2].

Таким чином, управлінський облік призначений для підвищення ефективності господарсько-фінансової діяльності підприємства. Для того, щоб це зробити, управлінський облік надає чітку якісну оцінку ситуації на підприємстві та створює умови для ефективної системи контролю і управління всіма його ланками. Для цього інформація повинна бути корисною, актуальною, найбільш повно показувати специфіку даного підприємства і дозволяти побачити головні проблеми його діяльності. Володіючи такою інформацією, керівник має змогу аналізувати усі ланки свого підприємства не тільки у минулому та теперішньому, а навіть у майбутньому, що є безумовною перевагою даного підприємства, та дає можливість гідно конкурувати на тільки на вітчизняному, а й на світових ринках.

Література:

1. Довжик О.О. Роль управлінського обліку та проблеми його впровадження на підприємствах. Вісник Полтавської державної аграрної академії. 2012. № 2. С. 174-179.
2. Лепетан І.М., Химич Г.М. Управлінський облік в системі стратегічного управління. Regional economics and management. 1 (01). March 2014. P. 187-189.
3. Чуприна Л.В. Управлінський облік у сучасному менеджменті підприємства. Вісник НТУ «ХП». 2014. № 34 (1077). С. 157-161.

*Первушина І.А.,
студент*

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Молодіжне підприємництво – одна з найактуальніших галузей розвитку бізнесу та економіки в цілому в Україні. Молодь, що прагне до фінансової незалежності, є рушійною силою підприємництва нашої країни, вона найбільш пристосована до змін та прагне їх.

Молодіжне підприємництво – це елемент економіки, що створений для підвищення рівня зайнятості серед молоді та створення нових малих підприємств і додаткових робочих місць. Його розвиток стоїть в основі економічної політики країни. Проте в Україні, на відміну від Западу та розвинених країн Азії, цей процес відбувається дуже повільно. Цей сектор не адаптований до різких змін і трендів, що є причиною відставання та застою економіки.

Головними проблемами, що постають на шляху розвитку молодіжного підприємництва є: стартовий капітал (гроші); податкова система, яка зазнає багато змін останнім часом (велика кількість податків і їх висока ставка); перешкоди з боку органів державної влади (отримання хабарів на стадії реєстрації та дозволів на введення підприємницької діяльності). Бюрократична система нашої країни є застарілою і не пристосованою для швидкої реєстрації бізнесу. Отже, організація та ведення молодіжного підприємництва сьогодні здійснюється на фоні економічних проблем та перешкод з боку органів державної влади.

На сьогоднішній день сектор малого бізнесу в Україні охоплює понад 2,3 млн. суб'єктів малого підприємництва. Майже 15 відсотків молодих людей віком від 18 до 26 років займаються підприємницькою діяльністю. Серед них 30 відсотків є фінансово грамотними та освіченими людьми, що готові успішно здійснювати підприємницьку діяльність.

Але серед молоді зростає соціальна напруженість, що насамперед викликана ростом рівня безробіття в Україні. Небезпечною є не стільки сама проблема безробіття, а недосконалість механізму вирішення цієї проблеми. Саме створення сприятливих умов для розвитку молодіжного підприємництва та реалізації підприємницького потенціалу молоді дасть відповідний соціальний ефект.

Однією з програм розвитку та підтримки молодіжного підприємництва в Україні є Startup Ukraine. Це центр навчання молодих підприємців, що здійснює свою діяльність з 2012 року. Основними цілями програми є підвищення фінансової грамотності молоді та допомога у запуску власного бізнесу. Ще однією програмою, що має навчальний характер для молодих підприємців є YEP!Starter. Це українська підприємницька спілка, що допоможе створити твій власний стартап та почати заробляти гроші на ньому.

Проте, не зважаючи уваги на численні програми з розвитку підприємництва та велику кількість статей на цю тему, проблемі розвитку молодіжного підприємництва в Україні приділено недостатньо уваги. Молодіжне підприємництво являє собою особливий вид економічної активності молоді, створений для досягнення економічних інтересів, розкриття творчого потенціалу та самореалізації молоді. Системний підхід у розгляді молодіжного підприємництва припускає оптимізацію нормативно-правової бази, управління молодіжним підприємництвом з боку держави й регіональних структур в рамках молодіжної політики, розвитку системи фінансово-кредитних інструментів, створення ефективної інфраструктури. «Істина – критерій практики, а не роздумів», тому саме молодь має бути рішучою в усуненні цих проблем, якщо країна не створює відповідних умов.

Література:

1. Куцоконь М.П. Молодіжне підприємництво та активізація суб'єктивного підприємницького потенціалу молоді. Навчально-методичний посібник / За ред. проф. Гудзя П.В. – 2006.- 288с.
2. Молодіжне підприємництво, його місія і головні засади //www.mlu.org.ua.
3. Мкртчян: „Як створити власне підприємство...”// www.mpravda.com.

Пушкар І.В.,

к.н. держ.упр., доцент,

Курин Н.О.

Запорізький національний університет

АНАЛІЗ ТОВАРНИХ ЗАПАСІВ ТА ШЛЯХИ ПРИСКОРЕННЯ ТОВАРОБОРОТНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ

Вітчизняні науковці зазначають, що товарні запаси представляють собою сукупність товарної маси, котрі знаходяться в обігу та призначені для наступного перепродажу. Формами товарних запасів визначають: запаси готової продукції на складах підприємств-виробників, товари в дорозі від гуртової роздрібною ланки, товарні запаси на складах гуртової торгівлі та інших збугових посередників, товари в дорозі від виробника до оптової ланки, запаси підприємств роздрібною торгівлі [1, с. 164]. Товарні запаси відносяться до класу запасів, облік яких регламентуються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» [3]. Їх ефективне використання впливає на кінцеві результати господарської діяльності всіх підприємств.

Управління товарними запасами це складний, багатоетапний процес, який складається із комплексу заходів, що спрямовані на формування належної структури, підтримання оптимального, обґрунтованого обсягу товарних запасів та їх своєчасного поповнення. Відповідно виділяють наступні завдання управління товарними запасами [2, с. 24]: визначення цілей формування товарних запасів, що створює умови для формування облікової, контрольної і аналітичної політики; створення інформаційної бази для здійснення управління товарними запасами; аналіз стану та ефективності поточного управління товарними запасами; нормування товарних запасів відповідно до потреб підприємства; планування обсягу товарних запасів відповідно до побудованих прогнозів; оперативний облік товарних запасів.

Початковою стадією планування товарних запасів є їх аналіз. Аналіз товарних запасів та товарооборотності проводиться шляхом порівняння фактичних товарних запасів та товарооборотності у днях. За планом норматив товарних запасів та товарооборотності в днях виражається в одному показнику. Фактично товарні запаси та товарооборотність у днях – це різні показники. Слід зазначити, що показники товарооборотності є абсолютно специфічними для кожної галузі та підприємств торгівлі. Тобто, нормативів у цій сфері бути не повинно. Зумовлено це тим, що окремі групи товарів мають різні обсяги попиту, терміни зберігання, цінову категорію. Аналіз товарних запасів і товарооборотність здійснюють у розрізі їх кількості, структури та оборотності. Всі ці показники є взаємопов'язаними та досліджуються у комплексі.

Прискорення оборотності товарних запасів дозволяє зменшити потребу в оборотних коштах, що знаходяться в товарних запасах, зменшити витрати на їх зберігання, збільшити суму валового доходу, а все це сприяє зміцненню фінансового стану підприємства. Сповільнення оборотності товарів вимагає додаткового залучення коштів у господарський оборот. У зв'язку з цим підприємствам доцільно:

- проводити вивчення попиту покупців на конкретні види товарів;
- визначати товари, що користуються найбільшим попитом за видами товарів і в асортиментному розрізі в межах одного виду і моделі;
- аналізувати ринок постачальників, оцінюючи їх за категоріями «ціна-якість», торгова марка, «додаткові послуги», способи оплати та інші характеристики, що впливають на витрати і попит продукції;
- проводити оперативний аналіз виконання плану товарообігу і визначати причини змін, з метою їх своєчасного усунення;
- планувати більш раціональну структуру товарообігу;
- виключити з асортименту товари, які не користуються попитом;
- стимулювати купівельну активність за рахунок використання системи знижок.

Таким чином, для ефективного управління ресурсним потенціалом торговельного підприємства повинна бути забезпечена відповідною інформацією для прийняття відповідних управлінських рішень.

Література:

1. Дожланський А.М. Економічна сутність товарних запасів у оптовій торгівлі. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.4. С. 163-169. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvntlu_2013_23.4_28.
2. Максименко І.Я., Вайло Т.В. Особливості обліково-аналітичного відображення товарних запасів у системі управління торговельним підприємством. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 16. С. 22-25. URL : http://www.investplan.com.ua/pdf/16_2016/7.pdf.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: наказ Міністерства фінансів України від 20 жовтня 1999р. №246 (із змінами та доповненнями). URL : <http://www.minfin.gov.ua/file/link/>.

УДК 336.64

Скрипник І.М.,
аспірант кафедри «Менеджменту і права»
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВ З ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Ефективність та обсяги виробництва органічної продукції на підприємствах обумовлюють склад та розмір фінансових ресурсів, від їх величини та управління залежить зростання виробничо-економічного розвитку. У сучасних умовах є актуальним питання пошуку та управління фінансовими джерелами при виробництві органічної продукції.

Під фінансовими ресурсами слід розуміти сукупність коштів з фондів підприємств та від зовнішніх надходжень, що можуть бути спрямовані на формування основного та оборотного капіталу, необхідного для провадження підприємницької діяльності і забезпечення розширеного виробництва [1].

Крім того, специфічною особливістю фінансових ресурсів є те, що вони не приймають безпосередньої участі в процесі виробництва. Стосовно фінансових ресурсів не застосовуються механічний, хімічний, біологічний чи інший вплив з метою зміни їх фізичних та споживчих якостей. Для участі в процесі виробництва вони потребують трансформації в інші види ресурсів.

За характером використання розрізняють цільові та універсальні фінансові ресурси. Цільові фінансові ресурси – це ресурси, що мають цільове призначення і використовуються на вказані цілі: це кошти амортизаційного, резервного фонду, бюджетних асигнувань тощо. Універсальні фінансові ресурси використовуються на різні цілі: фінансові вкладення, благодійні внески тощо. Фінансові ресурси також класифікують за кругообігом на початкові – ті, з якими розпочинає підприємство свою діяльність, і прирощені – ті, що створюються в процесі діяльності.

Фінансовим ресурсам притаманні властивості:

- мають стадію утворення;
- відображають відношення до власності;
- мають джерела формування та цілі використання;
- від джерел формування та напрямів використання залежить структура фінансових ресурсів [6].

Класифікація фінансових ресурсів:

1. Власні: амортизаційні відрахування; прибуток; кошти, отримані від емісії акцій; внесок засновників у статутний капітал; дивіденди, відсотки на цінні папери інших емігентів; страхові відшкодування, дотації, субсидії.

2. Залучені – кошти, отримані від емісії облигацій, векселів, інших боргових зобов'язань.

Власні джерела фінансування підприємства є перетином інтересів власників, відокремлених від них менеджерів, трудового колективу, держави в особі контролюючих органів [2].

Основними чинниками, що впливають на формування та використання фінансових ресурсів [3], є:

- галузева приналежність;
- новостворене або існуюче підприємство;
- форма власності та організаційно-правова форма;
- поточні завдання та стратегічні цілі;
- можливості залучення додаткових фінансових ресурсів;
- фаховий рівень працівників підприємства;
- загальноекономічне і політичне становище в державі.

На кожен з наведених чинників буде впливати фінансове навколишнє середовище, і підприємство буде пристосовуватися до нього. Середовище формується під впливом політичних, економічних і соціальних чинників як внутрішнього, так і зовнішнього характеру. Фінансове навколишнє середовище – це складна система формування попиту на капітал і його пропонування, валютних курсів, структури податкових ставок і пільг, митних тарифів і квот в умовах невизначеності, ризику і неповної інформації [4].

Фінансові ресурси формуються за рахунок вивільнених із обороту грошових коштів. Підприємство постійно купує необхідні для наступного циклу виробництва матеріальні ресурси. Звідси випливає, що теоретично для формування фінансових ресурсів достатньо одного джерела – надходження грошових коштів від реалізації виробленої органічної продукції.

Розглядаючи доцільність залучення кредиту, як джерела формування фінансових ресурсів, необхідно враховувати, що це об'єктивна необхідність господарської діяльності підприємств з виробництва органічної продукції в умовах ринку. На обсяги залучення зовнішніх фінансових ресурсів визначний вплив справляє кредитна політика. Позичені кошти підприємства мають можливість спрямовувати на реновацію та розширене відтворення. Закономірно, що довгострокові кредитні ресурси використовуються підприємствами переважно на оновлення основних активів, а короткострокові – на поповнення оборотних засобів і підтримку ліквідності. Враховуючи це, за допомогою кредитних важелів стимулюються відповідні процеси: інвестиційна чи операційна діяльність підприємств.

Успішна діяльність підприємства з виробництва органічної продукції неможлива без достатнього обсягу фінансових ресурсів та їх раціонального використання. Тому необхідно брати до уваги ряд закономірностей між надходженням та витратою грошових коштів. У разі нестачі або затримки грошових надходжень у підприємства виникають проблеми в розрахунках з працівниками, державою, кредиторами та акціонерами, скорочуються можливості залучення інвестицій. Велике значення мають не лише розміри та швидкість руху грошових коштів корпорації, а й структура формування фінансових ресурсів та їх використання [5].

Аналіз структури джерел формування фінансових ресурсів на підприємствах з виробництва органічної продукції підтвердив факт, що головний акцент при формуванні фінансових ресурсів робиться на власні джерела, представлені виручкою. Частка її у складі джерел є суттєвою, що характеризує прагнення підприємств при формуванні фінансових ресурсів використовувати більш дешеві джерела. Але обсяг сформованих власних засобів не задовольняє потреби у фінансових ресурсах, тому значна частка у складі джерел припадає на кредиторську заборгованість.

На різних етапах функціонування підприємств співвідношення джерел формування фінансових ресурсів змінюється.

Органічне виробництво потребує масштабного й ефективного інвестиційного забезпечення. Проте власні, залучені та позикові інвестиційні джерела виробників недостатні для забезпечення їх потреб. Іноземні інвестиції залучаються в обмежених обсягах, а їх частка в загальних вкладеннях не значна. Проблема інвестиційного забезпечення розвитку органічного виробництва є найбільш гострою серед малих і середніх підприємств та особистих селянських господарствах. Досягнення позитивних зрушень у цьому напрямі найбільшою мірою залежить від використання місцевих можливостей інвестиційного

забезпечення. Однак такі можливості в більшості регіонів і територій обмежені. Тому проблема інвестиційного забезпечення розвитку органічного виробництва набуває масштабності.

Формування фінансових ресурсів на підприємствах з виробництва органічної продукції повинно базуватися на розробці спеціальної фінансової політики, що направлена на залучення власних фінансових ресурсів із різних джерел. Правильне формування власних фінансових ресурсів та залучення вітчизняних та закордонних інвестицій допоможуть стабілізувати та поліпшити фінансово-виробничі показники підприємств з виробництва органічної продукції.

Література:

1. Давиденко Н. І. Фінансовий менеджмент підприємств / Н. І. Давиденко // Фінанси України. – 2005. – № 6. – С. 92
2. Бакун Ю.В. Окремі проблеми формування фінансових ресурсів корпоративних підприємств // Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції “Фінансово-економічні проблеми розвитку регіонів України” Том II. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. – С.19-20
3. Хрущ Н.А., Приступа Л.А. Фінансові ресурси підприємства: дослідження ознак і класифікація // Науковий журнал. 6.2005 Вісник Хмельницького нац. університету. Економічні науки. Том 3. Хмельницький, – 2005. – С. 223-227
4. Суторміна В.М. Фінанси зарубіжних корпорацій: Підручник. – К.:КНЕУ, 2004. – 566с.
5. Романенко О.А. Проблеми аналізу формування фінансових ресурсів підприємств в сучасних умовах в Україні // Збірник матеріалів міжнародної міжвузівської науково-практичної конференції: Удосконалення системи обліку, аналізу та аудиту як складової інформатизації суспільства. Тернопіль-Мукачево – 2004. – С. 311-315
6. Хачатурян С. Сутність фінансових ресурсів та їх класифікація [текст] / С. Хачатурян // Фінанси України. – 2010. – № 4. – С. 77 – 81.

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

*Красиченко К.О.,
студентка історичного факультету
Київського національного університету ім. Т. Шевченка*

КУРС НА ВСТАНОВЛЕННЯ ПРЯМОГО ДИПЛОМАТИЧНОГО КОНТАКТУ З КУБЮЮ ЗА АДМІНІСТРАЦІЇ Б. ОБАМИ

До кінця правління Дж. Буша-молодшого майже одночасно сталися дві взаємозалежні події: кандидат в президенти від Демократичної партії Б. Обама заявив про готовність почати переговори з Гаваною, а кубинський уряд - про свою відкритість для обговорення умов нормалізації відносин. У промові, яку Р. Кастро виголосив на святкуванні 80-річчя Ф. Кастро в серпні 2006 р, він сказав: «Ми готові вирішити багаторічну суперечку з США за столом переговорів». Кубинський керівник нагадав, що діалог між країнами повинен бути заснований на принципах «рівності, невтручання у внутрішні справи і взаємної поваги». Навряд чи ці слова були адресовані Дж. Бушу, ставлення якого до даного питання відомо. Однак вони свідчать, що кубинське керівництво сподівалося на зміну зовнішньополітичного курсу США після президентських виборів. Останнє підтверджується і заявами Ф. Кастро, який хоч вже і не був чинним главою держави, але його думка відіграла важливу роль в керівництві країни. [6, с.12]

Колишній керівник Куби спочатку високо цінував кандидата «частково негритянського походження». Він виділив Б. Обаму серед його суперників. «Без сумніву, він розумніший, культурніший і врівноваженіший, ніж його противник-республіканець» - написав лідер кубинської революції в своїх «Роздумах». На його думку, кандидат від Демократичної партії виступав проти витратних і безглузких військових авантур. Він «знову і знову повторює, що руйнівні витрати війни Дж. Буша в Іраці не повинні оплачуватися американськими платниками податків» - писав Ф.Кастро.[7,с.10] При цьому він зазначив, що чорношкірий кандидат «здивував», домігшись свого висунення на виборах. Чи мав він на увазі, що сходження Б. Обами стало приемною несподіванкою особисто для нього можна лише здогадуватися.

На заяві Б. Обама про необхідність зняти обмеження на обсяг дозволених грошових переказів між громадянами двох країн тодішній міністр закордонних справ Куби Феліпе Перес Роке в серпні 2007 р. сказав, що вони «відображають бажання більшості в Сполучених Штатах». В жовтні 2008 р., напередодні виборів, він також зізнався: «Ми сподіваємося, що наступний президент США змінить політику щодо Куби. Ми чекаємо повної нормалізації відносин». Навряд чи кубинський чиновник вищого рівня міг очікувати чогось без реальних на те основ. Що зумовило появу подібного іманентного прагнення до пошуку взаємного консенсусу? Як мінімум, два чинники: об'єктивно-історичний і суб'єктивний. Об'єктивно-історичний фактор виникає, як правило, незалежно від уряду і підштовхує його до прийняття тих чи інших міжнародних рішень. Новий президент має намір «змінити характер відносин Вашингтона з миром» і називав свою стратегію «новим обличчям».[1, с.31]

За словами американських дослідників Пітера Фівера (Peter Feaver) і Іоната Попеску (Ionut Popescu) вся його передвиборча кампанія «була побудована на темі змін і, особливо, на відмову від зовнішньої політики його попередника». Але, незважаючи на це, він рішуче заявив, що ембарго не буде віднято до тих пір, поки кубинський уряд не піде на поступки. У своїй передвиборчій промові перед представниками CANF в Майамі Б. Обама сказав: «Я буду підтримувати ембарго. Це дає нам можливість поставити режим Кастро перед вибором: якщо ви зробите конкретні дії в сторону демократії, починаючи з визволення політичних в'язнів, то ми підемо по шляху нормалізації відносин. Це спосіб домогтися реальних змін на Кубі - за допомогою сили, розуму і принципової дипломатії». Тому необхідно розуміти, що повністю поміняти характер традиційної політики США, як важеля тиску, новий президент не був готовий. У той же час очевидно, що передвиборні заяви перед кубино-американським електоратом у Флориді несуть на собі відбиток популізму. Значить, немає підстав вважати ці слова необхідною догмою. [5, с.28]

Протягом останніх двох років адміністрація Обама відрізнялася дуже інтенсивною двосторонньою роботою по закладі фундаменту нових відносин. Всього з 2015 р. по січень 2017 р. Кубу відвідали офіційних американських делегацій, в тому числі 13 високого рівня, і 229 делегацій підприємців, які підписали 23 торгових угод. Особливо треба відзначити візит в березні 2016 р. Б. Обама - перший приїзд американського президента на острів з 1928 р., який мав переважно пропагандистське значення. У свою чергу в США побували 25 офіційних кубинських делегацій, з них 6 - високого рівня. У вересні 2015 р. Р. Кастро відвідав Нью-Йорк, вперше виступивши на засіданні Генеральної асамблеї ООН. «На полях» ООН відбулася його зустріч з Б. Обамою. Крім того, відбулися зустрічі Р. Кастро з мером Нью-Йорка Е. Куомо, экс-президентом Біллом Клінтоном, поруч конгресменів, з представниками американського бізнесу на чолі з президентом Торгової палати США Т. Донохью. Основною практичною роботою щодо зближення позицій двох країн і пошуку можливих рішень з січня 2015 р. зайнялася створена кубино-американська комісія. [4,с.21]

Отже, кубинська політика Б. Обама досить наочно показала можливості і межі президентських повноважень в Сполучених Штатах. Уже сам факт перемоги на президентських виборах республіканського кандидата Д. Трампа дозволяв припускати зміни взятого Б. Обамою курсу на нормалізацію відносин з Кубою. Питання було тільки в тому, наскільки радикальні будуть ці зміни.

Література

1. Американский ответ в масштабе полушария: 4-й интервенционистский флот. Размышления Фиделя Кастро. Cuba.cu. Mayo 4, 2008. <http://www.cuba.cu/gobierno/reflexiones/2008/rus/f040508r.html>.
2. Бендюк Е. Эволюция конфликта США – Куба после завершения «холодной войны»: автореф. дис. ... канд. полит. наук : 23.00.04 «Политические проблемы международных отношений и глобального развития» / Институт Латинской Америки Российской Академии Наук / Е. Бендюк. – Москва, 2004. – 19 с.
3. Братерский А.В. Внешнеполитическая доктрина Обама. Постсоветский трек / А.В. Братерский // Международные процессы. – 2013. – Т. 11. – № 33. – С. 69-84.
4. Ігнат'єв П. Куба після закінчення «холодної війни» / П. Ігнат'єв // Зовнішні справи / Політика і час. – Київ, 2015. – № 4. – С. 40-45.
5. Калашников Н.В., Николаева Л.Б. Внешнеэкономические партнеры / Н.В. Калашников, Л.Б. Николаева // Куба накануне смены поколений. Серия «Саммит». / Отв. ред. Давыдов В.М. - М.: ИЛА РАН, 2017. – С. 51-66.
6. Каспрук В. США – Куба: відновлення стосунків – сенсація. Але не більше того [Електронний ресурс] / В. Каспрук // Точно: офіційна сторінка. – 2015. – 22 лютого. – Режим доступу :[http:// www.tochno.media/rus/story/ssha_kuba_vidnovlennya_stosunkiv_sensatsiya_ale_ne_bilshe_togo-1437490486/](http://www.tochno.media/rus/story/ssha_kuba_vidnovlennya_stosunkiv_sensatsiya_ale_ne_bilshe_togo-1437490486/)
7. Cuban Military Transparency Act. H.R.2937. Library of Congress. June 25,2015. <https://www.congress.gov/bill/114thcongress/housebill/2937/cosponsors>.

СТЕПАН ЄВСТАХОВИЧ САПЕЛЯК: ДИСИДЕНТ ТА ДІЯЧ УКРАЇНСЬКОЇ ГЕЛЬСІНСЬКОЇ СПІЛКИ

Степан Євстахійович Сапеляк (1951 – 2012) – український дисидент, учасник демократичного руху. С. Сапеляк був антикомуністом, тому підтримував опозицію до КПРС. Під впливом арешту І. Калинця 29 жовтня 1972 р. він пише лист до генерального секретаря ЦК КПРС Л. Брежнєва та першого секретаря ЦК КПУ В. Щербицького із закликом звільнити українських дисидентів [8].

У 1972 р. у рідному селі Росохач (Тернопільська область) виникла підпільна українська патріотична група. С. Сапеляк вступив до неї 20 січня 1973 р. При вступі до організації члени дали присягу Україні. Першим його завданням стало доставити синьо-жовті прапори до Чорткова [8].

У ніч із 21 на 22 січня 1973 р. підпільники вивісили у Чорткові 4 національні прапори та розклеїли 19 рукописних листівок. Вони були написані українською мовою та закликали до звільнення українських політичних в'язнів, припинення русифікації, дотримання свободи слова, друку, мітингів. Дата проведення акції була приурочена до проголошення Четвертого універсалу Центральної Ради та дня соборності України [8].

КДБ викрив групу. Сапеляк був заарештований 19 лютого 1973 р. 24 вересня суд присудив його до 5 років позбавлення волі та 3 років заслання. Сапеляк був засуджений за антирадянську агітацію та участь у антирадянській групі [8].

У 1983 р. С. Сапеляк приїхав до Харківської області після відбування ув'язнення. Він проживав у селищах Безлюдівка та Хорошеве. Після початку перебудови С. Сапеляк прийняв активну участь у легальній опозиційній діяльності [8].

10 червня 1989 р. С. Сапеляк проводить збори у сквері біля історичного музею. На зборах обговорювалися питання історії України. Учасники зборів мали синьо-жовтий прапор [2].

Як колишній політичний в'язень С. Сапеляк вирішив прийняти участь у правозахисному русі. 20 червня 1989 р. у Харкові відбулися Установчі збори Харківської філії Української Гельсінської спілки. Установчі збори обрали головою Харківської філії УГС Степана Сапеляка [9].

Після Установчих зборів Харківська філія почала здійснювати ненасильницькі політичні акції. 1 липня 1989 р. члени Харківської філії УГС під керівництвом С. Сапеляка зібралися біля пам'ятника Т. Шевченку. Учасники мітингу мали синьо-жовтий прапор та хотіли покласти квіти біля пам'ятника. Коли було розгорнуто прапор, підійшли міліціонери з питанням, що тут відбувається. Вони висунули вимогу до учасників піти від пам'ятника після покладання квітів. Потім чоловіки у цивільному одязі напали на мітингарів. Вони хотіли відібрати синьо-жовтий прапор. Міліціонери затримали С. Сапеляка, забрали прапор [4].

3 липня відбувся суд над С. Сапеляком. Засідання проходило у Дзержинському районному суді. Головуючою була суддя Лоєва. Судове засідання проходило у закритому режимі. Згідно із постановою суду Степан Сапеляк був оштрафований на 20 рублів [10].

7 липня члени УГС почали проводити у саду імені Шевченка збір підписів із вимогою дозволити використовувати синьо-жовтий прапор та надати українській мові статус державної [5]. 14 липня промову виголосив Степан Сапеляк. Промова містила заклик до отримання Україною незалежності. 15 липня відбулося одноденне голодування на підтримку вимог УГС. У акції прийняли участь 97 людей. Серед голодуючих був С. Сапеляк [6].

17 липня УГС провела акція на захист прокурора Московського району міста Харкова Ю. Гайсинського. Учасники вимагали повернути Гайсинського на посаду районного прокурора. С. Сапеляк виголосив промову на підтримку Ю. Гайсинського [7].

2 вересня відбулася Харківська регіональна установча конференція Народного руху України за перебудову. С. Сапеляк вступає до Руху. Регіональна конференція направила делегацію на І з'їзд НРУ. Харківська делегація рухівців складалася із 20 чоловік, серед делегатів був С. Сапеляк [1].

22 жовтня НРУ проводив у саду імені Т. Шевченка мітинг «Рух, перебудова, вибори». Ця політична акція була підготовкою до виборів Верховної Ради УРСР та місцевих рад, що відбулися у березні 1990 р. С. Сапеляк був спостерігачем на мітингу від УГС та приніс синьо-жовтий прапор [3].

Діяльність С. Е. Сапеляка сприяла перемозі над тоталітарним комуністичним режимом. УГС стала важливою частиною правозахисного руху в Україні.

Література:

1. Доклад исполняющего обязанности начальника Управления КГБ УССР по Харьковской области Несена А. В. второму секретарю Харьковского областного комитета КПУ Хаустову В. А. «Об учредительной конференции Харьковской региональной организации НРУ» от 4 сентября 1989 г. [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://avr.org.ua>

2. Доклад начальника Управления КГБ УССР по Харьковской области Гибадулова Н. Г. первому секретарю Харьковского областного комитета КПУ Мысниченко В. П. «О сборище под националистическим флагом» от 13 июня 1989 г. [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://avr.org.ua>

3. Доклад начальника Управления КГБ УССР по Харьковской области Гибадулова Н. Г. первому секретарю Харьковского областного комитета КПУ Мысниченко В. П. «О проведение 22.10.1989 г. санкционированного митинга в саду имени Т. Г. Шевченка» от 22 октября 1989 г. [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://avr.org.ua>

4. За національну символіку // Інформаційний бюлетень Харківської філії Української Гельсінської спілки. – 1989. – Ч. 1, липень. – С. 3 – 4.

5. Оголошення Харківської філії УГС // Інформаційний бюлетень Харківської філії Української Гельсінської спілки. – 1989. – Ч. 2, липень. – С. 2.

6. Повідомлення про голодівку 15 липня 1989 р. // Інформаційний бюлетень Харківської філії Української Гельсінської спілки. – 1989. – Ч. 2, липень. – С. 4.

7. Повідомлення про мітинг на захист Гайсинського 17 липня 1989 р. // Інформаційний бюлетень Харківської філії Української Гельсінської спілки. – 1989. – Ч. 2, липень. – С. 4.

8. Рапп І. Степан Сапеляк: видатний український поет, громадський правозахисник, діяч, публіцист, у минулому дисидент // Зона. – 2013. - № 28. – С. 181 – 183.

9. Утворено Харківську філію УГС // Інформаційний бюлетень Харківської філії Української Гельсінської спілки. – 1989. – Ч. 1, липень. – С. 1.

10. Харківська філія УГС, СУМ. Шановній громаді міста Харкова, всім людям доброї волі // Інформаційний бюлетень Харківської філії Української Гельсінської спілки. – 1989. – Ч. 1, липень. – С. 4 – 5.

Яцків О.Я.,

*здобувачка наукового ступеня кандидата історичних наук
за спеціальністю 07.00.02 – Всесвітня історія*

**НАДОМНА ОПІКА НАД НЕМІЧНИМИ ТА ХВОРИМИ НА ТЕРЕНАХ ГАЛИЧИНИ
У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.: БЛАГОДІЙНИЦЬКА МІСІЯ
ЖІНОЧИХ ФРАНЦИСКАНСЬКИХ ЗГРОМАДЖЕНЬ**

Окрім догляду за хворими у шпиталях, монахиням окремих згромаджень францисканської гілки чернецтва дозволялось опікуватися хворими у їхніх помешканнях та регулярно провідувати. На відміну від сестер серцанок, сестри юзефітки, серафітки та феліцанки рідко та в крайніх випадках відвідували хворих по домах. Такі відвідини були можливі, якщо людина була важкохворою. Під час відвідин монахині строго дотримувались приписів конституцій та правил згромаджень [2, s. 85; 7, s. 208].

У кожному домі згромадження сестер феліцанок була амбулаторія та аптечка першої медичної допомоги, тому за крайньої необхідності черниці могли прийняти хворих безпосередньо у будинку при монастирі. Всі черниці вміли міряти температуру тіла, робити масаж і перев'язки, ставити банки та п'явки, знали основи першої медичної допомоги [3, s. 107].

З простішими захворюваннями черниці справлялися самі, видаючи хворим ліки та доглядаючи за ними впродовж лікування. Зазвичай люди до сестер приходили за допомогою обробити рани та отримати першу медичну допомогу до приїзду лікаря. Якщо хворі перебували у дозволеній радою частині дому згромадження, то черниці наглядали за тим, щоб хворі не приймали заборонені ліки та їжу, що могло погіршити їхній стан здоров'я. Сестри серафітки супроводжували лікарів під час їхніх візитів до хворих, записували їхні рекомендації та перелік необхідних ліків [8, s. 113].

Черниці цілодобово доглядали за хворими, роздавали ліки та їжу в визначений час, а також самі виготовляли ліки та мазі на основі цілющих трав. Сестри видавали хворим виключно ті ліки, які були призначені лікарем [1, s. 123]. Вони уважно наглядали за тим, щоб хворі не приймали заборонені ліки та їжу, що могло погіршити їхній стан здоров'я. Сестри серафітки супроводжували лікарів під час їхніх візитів до хворих, записували їхні рекомендації та перелік необхідних ліків [8, s. 113].

Доглядаючи за хворими по домах, окрім основної роботи, сестри виконували різні завдання. Зокрема, стелили ліжка, обробляли рани та опікувалися дітьми хворих батьків, приносили гарячі обіди, прибирали у помешканнях хворих, слідкували за тим, щоб у кімнатах не було задухи та підвищеної вологості, а постіль хворих була чистою [4, s. 114].

Перед розподіленням черниць по домах для догляду за хворими, настоятелька згромадження вивчала побутові умови хворих, враховуючи всі соціальні виклики. У Згромадженні Сестер Слугинь Пресвятого Серця Ісуса були певні вимоги стосовно відвідування хворих по домах, особливо це стосувалося чоловіків. Зазвичай хворих чоловіків по домах відвідували дві старші черниці, які довший час були випробувані в чернецтві [3, s. 108]. Молодші черниці не могли доглядати за хворими по домах, а тим більше проживати у їхніх оселях за межами монастиря [1, s. 123].

Сестрам феліціанкам не дозволялось залишатись наодинці з чоловіками, навіть важкохворими. Якщо біля хворого чоловіка потрібно було чергувати вночі, а у домі не було жінок, за ним доглядали дві черниці, яким не дозволялось спати [4, s. 115]. Без дозволу черниці не могли розмовляти з чоловіками та слухати їхні розмови [4, s. 116]. Сестрам серафіткам рекомендувалось уникати будь-яких конфіденційних розмов з хворими [2, s. 87]. Без потреби та дозволу настоятельки згромадження черниці не мали права розмовляти з капеланами, лікарями, хірургами та слугами у домі хворого [2, s. 86].

Сестри мали уникати будь-якої фамільярності, прив'язаності по відношенню до хворих, не бути роздратованими, нав'язливими та балакучими. Натомість бути терплячими, ширими, відзивчивими та мовчазними [3, s. 108]. Після одужання не відвідувати, та не підтримувати жодних відносин з людьми, за якими вони доглядали [1, s. 124].

У період з 1 травня 1894 р. по 1 липня 1896 р. сестри серцанки провели 2067 нічних чергувань біля хворих, 1409 повноденних відвідин та 558 коротких візитів по домах [5, s. 78; 6, s. 184]. Протягом 1898 р. сестри опікувалися 63 хворими, відбули 1792 нічних та 1176 денних чергувань біля хворих, 446 коротких відвідин [6, s. 187]. У підсумку за п'ять років діяльності згромадження – сестри опікувалися по декілька місяців за 285 хворими, чергували біля важкохворих 7183 ночі та 5054 дні, 3000 коротких відвідин по домах [6, s. 189]. У 1917 р. провели 60 нічних чергувань біля хворих у їхніх домах, а у 1918 р. три черниці доглядали за чотирма важкохворими, біля яких провели 78 денних і 95 нічних чергувань, а також поставили банки 73 рази [6, s. 198-199].

Після завершення догляду за хворими сестри серцанки відправляли хоча б одноденну реколекцію, їх також ніхто не звільняв від обов'язкових восьмиденних реколекцій. Згідно конституції черниці, які три місяці перебували за межами чернечого дому, доглядаючи за хворими, обов'язково мали бути відкликані для здійснення духовних вправ [3, s. 109]. Натомість жодна черниця згромадження сестер юзефіток не могла доглядати за хворими без перерви довше ніж один місяць. Якщо була потреба у довготривалому догляді, тоді настоятелька призначала черниці, які по чергово змінювали одна одну. Сестрам дозволялось супроводжувати хворих, окрім чоловіків, у поїздах. Згідно статуту згромадження сестер юзефіток черницям заборонялось перебувати разом з хворими у публічних лікувальних закладах [1, s. 124].

За хворими черниці доглядали безкоштовно, але сестрам серцанкам дозволялось приймати пожертвування на користь згромадження. Ті черниці, які були надомними доглядальницями, мали право на триразове харчування. Варто зазначити, що, якщо сім'я хворого була дуже бідною, тоді згідно конституції черниці мали відмовитися від всього запропонованого та в міру можливостей допомогти

потребуючим [3, s. 109]. У будинках сестрам рекомендувалось їсти усамітнено, уникаючи товариства родини хворого або слуг [1, s. 123].

При важких захворюваннях сестри старалися приготувати хворих до гідного прийняття Святого Причастя [4, s. 116]. Черниці не мали права бути присутніми під час складення хворими заповітів [3, s. 108]. Сестри юзефітки та серафітки згідно конституції не могли перебувати в одному приміщенні з померлою людиною, тому відразу поверталися до чернечого дому [1, s. 124]. Коли хворий помирав, а біля нього нікого не було з родичів, згідно конституції згромадження сестер серцанок, черниці викликали жандармерію для опису майна померлого [3, s. 108]. Після відвідин хворих по домах кожна черниця звітувала настоятельці згромадження, але не розповідала сімейні таємниці, які дізналася, доглядаючи за хворими [3, s. 109].

Таким чином, жіночі згромадження францисканської гілки чернецтва здійснювали активну благодійницьку діяльність серед потребуючих, немічних та хворих на теренах Галичини у другій половині XIX – на початку XX ст. Отримавши відповідні знання, черниці могли надати першу медичну допомогу, монахині опікувалися за хворими по домах, ретельно виконуючи вказівки та рекомендації лікарів.

Література:

1. Konstytucje Zgromadzenia Sióstr od św. Józefa Trzeciego Zakonu św. Franciszka z Assyżu. Krosno: nakł. Zgromadzenia Sióstr Józefitek, 1930. 110 s.
2. Konstytucje Córek Najświętszej Marii Panny od Siedmiu Boleści, zwanych «Serafitekami» z Trzeciego Zakonu S. O. Franciszka z Assyżu, w Oświęcimiu w Polsce. Kraków: Zgromadzenia Sióstr Serafitek, 1937. 160 s.
3. Konstytucje albo Ustawy Zgromadzenia Służebnic Sercu Jezusowego. Przemysł: Nakładem Serca Jezusowego, 1901. 111 s.
4. Konstytucje sióstr św. Felixa, trzeciego zakonu ś. o. Franciszka. Kraków: Siostry Felicjanki, 1877. 180 s.
5. Niezgoda C. OFMConv. Błogosławiona Klara Ludwika Szczęsna współzałożycielka Zgromadzenia Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego 1863-1916. Kraków: Wydawnictwo Karmelitów Bosych, 2015. 296 s.
6. Niezgoda C. OFMConv. Wierny ideałom. Życie, działalność i duchowość Józefa Sebastiana Pelczara (1842–1924). Kraków: Wydawnictwo OO. Karmelitów Bosych, 1988. 343 s.
7. Stasiowska A. CMBB. Zawierzyła Bożej Opatrzności: bł. Małgorzata Łucja Szewczyk 1828-1905: założycielka Zgromadzenia Córek Matki Bożej Bolesnej-Siódz Serafitek: życie i dzieła. Kraków: Wydawnictwo Instytutu Teologicznego Księży Misjonarzy, 2013. 383 s.
8. Wszystko dla Jezusa przez bolejące serce Maryi: stulecie Sióstr Serafitek w Przemysłu 1896–1996: praca zbiorowa / pod red. S. Zygarowicza. Przemysł: Zgromadzenie Sióstr Serafitek, 1996. 258 s.

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

УДК 304.4

Білорус М.О.,

студентка Київського національного торговельно-економічного університету

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Політична культура є якісно важливим системоутворюючим фактором суспільства, його політичної системи. Сучасна молодь складно усвідомлює те, яке місце належить їй у житті держави та суспільства. У зв'язку з цим на сучасному етапі розвитку держави важливим завданням є розвиток соціальних та особистісних якостей, критичного мислення та формування активної громадянської позиції у студентської молоді, а також сприяння найбільш повній самореалізації молоді на користь суспільства. Поряд з цим, перебуваючи на початковій стадії формування системи ціннісного сприйняття студентська молодь є досить вразливою з точки зору політичного маніпулювання.

Питання формування політичної культури в цілому та культури студентської молоді зокрема стали об'єктом досліджень багатьох науковців. А враховуючи те, що політична культура є фактично об'єктом міждисциплінарних досліджень, то цими питаннями займалися науковці: філософи, політологи, соціологи, психологи тощо.

Підсумовуючи аналіз наукових статей з питань формування політичної культури слід погодитися з думкою проф. Каламажа Р.В. про те що «політична культура людини не є вродженою якістю, вона формується в процесі виховання, навчання, праці, спілкування в певному суспільстві з відповідними сформованими стереотипами, звичаями, традиціями тощо» [4, с. 53].

Слід також зазначити, що політична культура включає такі елементи (розділи) [3, с.20]: знання політики, фактів, зацікавленість ними; оцінка політичних явищ, оцінювальна думка щодо того, як повинна здійснюватися влада; емоційний бік політичних позицій — любов до Батьківщини, ненависть до її ворогів тощо; визнання певних взірців поведінки, які діють у суспільстві, намагання їх наслідувати.

Слід зазначити у суспільстві існує певна дискусія щодо ролі студентської молоді у політиці. Одні вважають, що формування політичної культури молоді є необхідним, оскільки саме молодь відіграє важливу роль у політичному житті сьогодні та займе ключову роль у майбутньому. Інші відстоюють позицію, яка полягає у нерозумінні молоддю багатьох суспільно-політичних процесів через їх вік та відсутність досвіду.

Ситуація в Україні характеризується заборонаю політичної діяльності у навчальних закладах, що призводить до того що питання формування політичної культури перемістилися з навчальної сфери у сферу вільного часу молоді. Постає питання: Чи готова студентська молодь здійснити перерозподіл часу відведеного на дозвілля? Ну і відповідно ще одне питання: Наскільки високим є рівень політичної культури молоді у розрізі зазначених вище розділів?

Слід зауважити, що значна частина молоді залишилась без надійних політичних та соціокультурних орієнтирів, не формується громадянська свідомість, втрачаються духовно-моральні ідеали, молодь все частіше негативно ставиться до суспільно-корисної діяльності, в більшій мірі відчужена від суспільства і держави, ніж попередні покоління [5, с.42].

Більшість дослідників дійшли висновку, що на сучасному етапі суспільно-політичного розвитку спостерігається низький рівень особистісної політичної культури молоді, який проявляється як на рівні реалізації політичної свідомості, так і на рівні актуалізації її політичної поведінки [1, с.86].

М. Остапенко виділяє два основних типи інтересу до політичного життя України серед студентів: *епізодично-ситуаційне* зацікавлення політикою, що притаманне переважній більшості студентів, та *постійно діючий інтерес*, який виявляється лише у незначній частині студентів (постійно цікавляться і беруть участь у політичному житті країни) [6].

Значна частина студентської молоді має байдуже ставлення до політичного життя в країні. Політика і влада не викликають у них ні особливого захоплення, ні особливо різких негативних емоцій. Для людей цього типу не має значення, хто в даний момент знаходиться при владі, який політичний режим панує в країні. Вони вважають, що в політиці «від них нічого не залежить», «за них все вирішати», а тому їх участь в політиці немає перспективи, а значить не потрібна.

В першу чергу це викликано тим, що представники студентської молоді практично позбавлені ілюзій про те, що хтось може за них вирішити їх власні проблеми. Також ця ситуація може бути пояснена недовірою студентської молоді до політичних організацій та їх лідерів. Слід також наголосити на неможливості молоді впливати на прийняття владних рішень та перебіг політичних подій. Саме такий стан справ може призвести до повної відчуженості молоді в соціально-політичній сфері.

Політичні орієнтації та оцінки більшості студентів будуються на емоційній основі, а не раціонально, усвідомлено, і характеризуються мінливістю та нестійкістю. Вибір, оцінку політичних партій студентська молодь робить переважно наосліп (з назви, орієнтуючись на пресу, поради, рекомендації), остаточно не усвідомлюючи політичної та ідеологічної орієнтації політичних партій і блоків [6, с.10].

Враховуючи перераховані вище проблемні моменти, пов'язані із формування політичної культури у студентської молоді в Україні, науковці намагаються запропонувати різні шляхи їх вирішення. В цьому аспекті слід погодитися з думкою Букрєвої І.В.: «... актуальним є впровадження якісно нових підходів, методик, навчальних дисциплін щодо підготовки молоді до життя в нових умовах демократичного суспільства, які б були спрямовані на формування політичної свідомості молоді на основі ідей національного, духовного відродження України, укорінювали у свідомості та поведінці пануючих у даній системі політичних цінностей, норм, орієнтацій та зразків поведінки, забезпечували б рівень політичної освіченості, необхідного для сприйняття демократичних ідеалів і норм» [1, с.89].

Також на важливості вищої школи як інституту формування політичної культури молоді наголошує і Волкова С.П. [2, с.50], виокремлюючи наступні напрями розвитку політичної культури молоді: формування інтересу до політики, політичних знань; сприяння засвоєнню демократичних норм, цінностей; створення умов для одержання знань про політичні традиції, історію України; виховання небайдужості, відповідальності, інших моральних якостей; усвідомлення політичних свобод як невід'ємних прав людини; розуміння глобальних проблем людства; виховання в молоді потреби брати участь у суспільно-політичному житті.

Отже, підсумовуючи вищевикладене слід зазначити, що формування політичної культури студентської молоді відбувається в умовах відсутності у суспільстві чіткої системи виховної роботи, що мало б сприяти саме політичній соціалізації молоді. Частково вирішити цю проблему можна за рахунок посилення виховної роботи у навчальних закладах. Але потрібно пам'ятати про комунікативні особливості сучасного молодого покоління та посилити роль інтернет-технологій (соціальних мереж, блогерів тощо), які можуть стати повноцінним та потужним інструментом у розвитку політичної культури молоді.

Список використаної літератури

1. Букреева І.В. Регіональні особливості політичної культури української молоді (на прикладі м. Мелітополь). // Наукові праці: Соціологія. – 2012. – Випуск 189. Том 201. – С. 85-89.
2. Волкова С.П. Особливості політичної культури студентської молоді // Вісник ПДАБА. – 2012. – № 9. – С. 47-51.
3. Городенко Л.М. Політична культура: до визначення понять // Українське журналістикознавство. – 2014. – Вип. 15. – С. 19-25.
4. Каламаж Р.В., Ільницький В.О. Політична культура студентської молоді у контексті компетентнісного підходу // PSYCHOLOGICAL JOURNAL. – 2018. – № 3 (13). – С. 53-66.
5. Колесніченко Н.М. Політична культура молоді України та її розвиток в умовах реформ // Наукові праці: Політологія. – 2014. – Випуск 224. Том 236. – С. 42-45.
6. Остапенко М. А. Політична культура сучасної студентської молоді в Україні (на прикладі вузів м. Києва): Автореф. дис... канд. політ. наук / М. А. Остапенко. – К. : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2000. – 19 с.

Зайченко М.М.,

студентка 1 курсу магістратури спеціальності Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії, освітньої програми Регіональні студії Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім. Т. Шевченка

БАГАТОСТОРОННЯ СПІВПРАЦЯ США ТА КАРИБСЬКИХ ДЕРЖАВ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Проблематика багатосторонньої співпраці Вашингтону з країнами Карибського басейну найбільш широко досліджуються в численних університетських центрах і профільних державних та недержавних установах Сполучених Штатів й держав Європи, які досліджують та розробляють політику стосовно цього регіону. У країнах Латинської Америки в цілому не вироблено власного підходу до розгляду цього питання. Стосовно самого Карибського регіону, то, варто зауважити, що подібні дослідження практично не здійснюються.

Основним недоліком актуального стану вивчення даної проблематики є те, що для більшості вже існуючих досліджень притаманна *фрагментованість*.

Інакше кажучи, дослідники зосереджуються, у більшості випадків, саме на внутрішньополітичних проблемах власних держав або ж тих груп держав, з якими себе ідентифікують (іспаномовних, англійськомовних, франкомовних тощо). Крім того, практично відсутнє створення загальної концептуальної бази, у якій би регіон розглядався як єдине ціле [5].

Стосовно наукових пошуків вітчизняних дослідників, то варто зазначити, що оскільки Карибський басейн не фігурує серед зовнішньополітичних пріоритетів України, то із здобуттям незалежності цей регіон

є мало досліджуваним. До того ж, у нашій державі "карибістика" досі не є виокремленою в окрему галузь знань. Натомість дослідженням цього регіону побіжно займаються *американісти* та *латиноамериканісти*.

Зважаючи на те, що на сьогоднішній день Сполучені Штати Америки досі залишаються найвпливовішою державою світу (наддержавою), то для українських вчених дослідження її зовнішньої політики є достатньо пріоритетним. Крім того, багатостороння співпраця Вашингтону з країнами Карибського басейну також має особливе значення – оскільки саме в цьому регіоні найбільш яскраво проявляються характерні риси її зовнішньої політики.

Хоча в українській політичній науці проблематика зовнішньополітичних стратегій США в країнах Карибського басейну є недостатньо дослідженою, протягом останнього десятиріччя з'явилося кілька політологічних та історичних праць, де достатньо чітко розкриваються проблеми регіону. Серед них, зокрема, варто виокремити дисертаційні дослідження: кандидатські дисертації *Веселої Н. М.* «Інтеграції і процеси в Латинській Америці та Карибському басейні: особливості, тенденції, перспективи», а також *Засядько М. В.* «Карибський регіон у зовнішній політиці США», в яких розглядаються та тлумачиться діяльність інститутів влади США та країн Карибського басейну [1, 2].

В історичній ретроспективі досвід зовнішньої політики карибських держав, які перебувають у геополітичній та економічній залежності від Сполучених Штатів Америки, може виявитися корисним для українських дослідників, а також державних діячів.

Доречно підкреслити, що з моменту визнання незалежності України Сполучені Штати залишаються її надійним та стратегічним партнером як на двосторонньому рівні, так і в рамках міжнародних організацій. Контакти між сторонами ґрунтуються на справжньому демократичному партнерстві, в рамках якого Вашингтон продовжує надавати неоціненну практичну допомогу в розвитку державних інститутів, громадянського суспільства, ринкової економіки та зміцненні безпеки нашої країни.

Відмовившись від третього в світі ядерного арсеналу і великих обсягів звичайних озброєнь, а також від запасів високобагаченого урану, Україна грає історичну роль у зміцненні глобальної стабільності і режиму нерозповсюдження ядерної зброї. Це були непрості рішення, але Україна прийняла їх, покладаючись на заповнення і гарантії безпеки іноземних партнерів, в першу чергу США.

Надзвичайно необхідною є підтримка з боку США суверенітету й територіальної цілісності України за часів російської агресії, «коли українська держава захищає ключові принципи свободи і демократії, які, власне, заклали фундамент успіху і сили американського народу». Нині Україна налаштована і надалі активно розвивати відносини стратегічного партнерства з США, спрямовані на поглиблення всебічного конструктивного співробітництва в політичній, безпековій, економічній та гуманітарній сферах [3].

Незважаючи на те, що уряди США та інших країн-членів НАТО не розглядають можливість вступу України у статусі держави, яка матиме з Альянсом певну форму зобов'язань, однак беручи до уваги географічне розташування, безпекові інтереси та потенційні економічні можливості, наша країна залишається, безумовно важливою для ЄС і НАТО.

Однак західний світ уже давно дав чітко зрозуміти, що очікувати ефективної прямої військової допомоги Києву вочевидь не варто. Оскільки сподівання українських політиків на стратегічну підтримку США України досі не принесло очікуваних результатів. Водночас, поліпшення та розвиток відносин між Києвом та Вашингтоном залишається пріоритетним завданням української дипломатії попри динамічні зміни на світовій політичній арені та особливості внутрішньодержавних трансформацій нашої держави [4, с. 145].

У контексті покращення механізмів зовнішньої та безпекової політики України, постає нагальна потреба аналізу та розуміння динамічних змін міжнародних реалій та створення нових стратегій розвитку відносин з основними зовнішніми партнерами, передусім США, посилюючись на унікальний досвід багатосторонньої співпраці Вашингтону з країнами Карибського басейну.

Отже, найбільш широко проблематика багатосторонньої співпраці Вашингтону з країнами Карибського регіону досліджується в численних університетських центрах і профільних установах США й держав Європи, які досліджують та розробляють політику стосовно цього регіону. І разом з тим мають найбільшу джерельну базу. В Україні питанням Карибського вектору зовнішньої політики США приділяється мало уваги. «Карибістика» досі не є виокремленою в окрему галузь знань. Однак, починаючи з XXI ст., для вітчизняних вчених постає необхідність комплексного дослідження нових парадигм безпеки, що зароджуються між державами Карибського регіону та США, оскільки досвід

зовнішньої політики карибських держав, які перебувають у геополітичній та економічній залежності від Сполучених Штатів Америки, може виявитися корисним для українських дослідників та дипломатів.

Література:

1. Весела Н. М. «Інтеграцій і процеси в Латинській Америці та Карибському басейні: особливості, тенденції, перспективи»: Автореф. дис. канд. політ. наук: 23.00.04 / Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. - К., 2001
2. Засядько М. В. «Карибський регіон у зовнішній політиці США»: Автореф. дис. канд. політ. наук: 23.00.04 / НАН України; Інститут світової економіки і міжнародних відносин.
3. Надежный и стратегический партнер Украины – Порошенко поблагодарил США за демократическое сотрудничество [Електронний ресурс] // Новости онлайн 24. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://newsonline24.com.ua/nadezhnyj-i-strategicheskij-partner-ukrainy-poroshenko-poblagodaryl-ssha-za-demokraticeskoe-sotrudnichestvo/>.
4. Стратегічне партнерство в зовнішній політиці США, ЄС та країн латиноамериканського регіону: збірник наукових праць / За заг. ред. канд. іст. наук, доц. С.В. Толстова; ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України» – К.: Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2016. – 145 с.
5. Freitag F. Transnational Approaches to North American Regionalism [Електронний ресурс] / F. Freitag, K. A. Sandrock // European journal of American studies. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://journals.openedition.org/ejas/10402>.

Суддя Ю.В.,

аспірантка кафедри політичних наук

Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ ДЛЯ ПОВЕРНЕННЯ КРИМУ

Зовнішньополітична діяльність України відіграє значну роль у відновленні територіальної цілісності України. Оскільки визначення засад зовнішньої політики, відповідно до п. 5 ст. 85 Конституції України[1] належить до повноважень Верховної Ради України, то очевидно, саме з ролі цього органу нам і потрібно розпочати аналіз діяльності державних органів спрямованої на повернення Автономної Республіки Крим.

Як показали події кінця лютого 2014 р., коли Президент України самоусунувся від виконання конституційних повноважень Верховна Рада України почала активно діяти з метою недопущення порушення територіальної цілісності України. 28 лютого 2014 р. нею була прийнята Постанова Верховної Ради України «Про Звернення Верховної Ради України до держав-гарантів відповідно до Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї», в якій вона вимагала від Російської Федерації припинити кроки, які мають ознаки зазіхань на державний суверенітет і територіальну цілісність України[2].

2 березня 2014 р. Верховна Рада України звернулася до парламентів держав - гарантів безпеки України та міжнародних організацій. У зверненні вона закликала: направити спеціальні моніторингові місії з метою ознайомлення з реальним станом справ в Україні; звернутися до своїх урядів для надання необхідної допомоги з охорони ядерних об'єктів в Україні. Верховна Рада України також запросила ООН, ОБСЄ, Раду Європи, Європейський Союз, НАТО, СНД та інші зацікавлені міжнародні структури організувати виїзні засідання своїх органів в Україні, а також закликала продемонструвати солідарність з Українським народом та захистити суверенітет і територіальну цілісність України[3].

11 березня 2014 р., Верховна Рада України, фактично, повторила свою заяву. Вона звернулася до Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії і Сполучених Штатів Америки як країн - учасниць Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї з проханням виконати свої зобов'язання відповідно до його положень та застосувати всі можливі дипломатичні, політичні, економічні та військові заходи для негайного припинення агресії та збереження незалежності, суверенітету та існуючих кордонів України, а також звернулася до Російської Федерації згідно з положеннями Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з

приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї із вимогою негайного виведення військ з території України та припинення агресії проти Української Держави та гарантування її територіальної цілісності та незалежності[2].

Український парламент не лише висловлював стурбованість перед міжнародним товариством з приводу агресії Російської Федерації, але й пропонував конкретні шляхи виходу із ситуації, що склалася.

Верховна Рада України привітала ініціативу щодо проведення міжнародних переговорів між офіційними представниками України, Російської Федерації, Сполучених Штатів Америки та Європейського Союзу. І попросила, щоб зазначені переговори були спрямовані на досягнення таких цілей: деескалацію ситуації, відвернення загрози військового вторгнення Російської Федерації на материкову частину України, відведення підрозділів Збройних Сил Російської Федерації від кордонів України та виведення російських військ з території України - Автономної Республіки Крим; припинення агресивних дій та підривної діяльності Російської Федерації, що ставлять під загрозу територіальну цілісність України та спрямовані на провокування сепаратистських настроїв; відмову Російської Федерації від ворожого пропагандистської кампанії, що спотворює факти, поширює відверту неправду та спрямована на виправдання російської агресії й втручання у внутрішні справи України; повернення Російської Федерації до цивілізованого поля відносин і міжнародного права, відновлення дії загальновизнаних засад міжнародного миру та безпеки; відмову Російської Федерації від політики реваншизму, тиску і шантажу, зокрема військового, економічного та енергетичного; відновлення територіальної цілісності України в межах міжнародно визнаного кордону, забезпечення суверенітету України на всій її території з Автономною Республікою Крим включно.

Після інавгурації Президента України Верховна Рада України продовжувала творення політики спрямованої на повернення Криму. 27 січня 2015 р. вона прийняла Постанову «Про Звернення Верховної Ради України до Організації Об'єднаних Націй, Європейського Парламенту, Парламентської Асамблеї Ради Європи, Парламентської Асамблеї НАТО, Парламентської Асамблеї ОБСЄ, Парламентської Асамблеї ГУАМ, національних парламентів держав світу про визнання Російської Федерації державою-агресором».

Через рік український парламент вже цілеспрямовано звернувся до парламентів іноземних держав, парламентських асамблей міжнародних організацій щодо засудження триваючої агресії Російської Федерації проти України. Верховна Рада України вимагала від Російської Федерації негайно припинити окупацію Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, окремих районів Донецької та Луганської областей; закликала Російську Федерацію припинити триваючу практику викрадень, незаконних затримань та ув'язнень громадян України, заборони на в'їзд представникам кримськотатарського народу на територію Кримського півострова, порушення свободи слова та засобів масової інформації, обмеження свободи віросповідань та мирних зібрань; вимагала від Російської Федерації негайно звільнити політичних в'язнів - мешканців Криму, виконувати рішення Європейського суду з прав людини, забезпечувати та сприяти безперешкодному допуску міжнародних місій та правозахисних організацій на територію Кримського півострова з метою здійснення постійного моніторингу і спостереження за ситуацією у сфері захисту прав і свобод людини на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя; закликала міжнародне співтовариство продовжувати здійснювати тиск на Російську Федерацію як країну, що грубо порушує Статут Організації Об'єднаних Націй.

В травні 2019 р. МЗС України направило ноту протесту Росії у зв'язку з неузгодженим з Україною візитом голови Держдуми Вячеслава Володіна до окупованого Криму. "Україна продовжує вважати цю, як усі попередні поїздки російських посадовців до тимчасово окупованих Росією Автономної Республіки Крим та м. Севастополь грубим порушенням російською стороною державного суверенітету і територіальної цілісності України, цінним і демонстративним нехтуванням Кремлем загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права, у тому числі Статутом ООН, резолюціями Генеральної Асамблеї ООН.

З нашої точки зору, одним з найважливіших зовнішньополітичних векторів української держави спрямованих на відновлення територіальної цілісності держави є діяльність на відновлення порушених прав через міжнародні судові інституції. В 2017 році Україна в Міжнародному Суді ООН ініціювала справу проти РФ з метою її притягнення до відповідальності за фінансування та підтримку актів тероризму в Україні, а також участь в здійсненні актів расової дискримінації в рамках здійснення агресії проти України. 19 квітня

2017 р. МС ООН прийняв рішення застосувати тимчасові запобіжні заходи проти Російської Федерації на вимогу України. Своім наказом МС ООН серед іншого зобов'язав Росію "утриматись від вжиття чи підтримання обмежень відносно можливості кримських татар зберегти власні представницькі інституції, включаючи Меджліс". "Минув рік, та, не зважаючи на чіткий припис Наказу, Російська Федерація продовжувала здійснювати заборону та перешкоджати діяльності Меджлісу", - заявили в МЗС. У зв'язку з цим Україна надіслала запит до МС ООН з проханням вжити відповідних тимчасових заходів, враховуючи невідкладний характер ситуації. Окрім цього, наказ МС ООН зобов'язав Росію "забезпечити доступ до отримання освіти українською мовою". Звертаючи увагу міжнародної спільноти на невиконання наказу Суду Україна продемонструвала тотальне ігнорування Росією норм міжнародного права [4].

Отже, можна зробити висновок, що зовнішньополітична діяльність України спрямована на повернення Криму має постійний та безперервний характер діяльності. Україна має підтримку з боку багатьох держав, а безвідповідальність та всездозволеність РФ, ще раз підтверджує, що керівництво Росії не володіє елементарними людськими цінностями та виступає агресором в усіх видах своєї діяльності. Маємо надію, що найближчим часом Україна поверне до свого складу Автономну Республіку Крим.

Література:

1. Конституція України [Електронний ресурс]// Відомості Верховної Ради України(ВВР). – 1996. – № 30. – с. 141. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Постанова Верховної Ради України від 28 лютого 2014 року № 831-VII «Про Звернення Верховної Ради України до держав-гарантів відповідно до Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-18>
3. Постанова Верховної Ради України від 2 березня 2014 року № 845-VII «Про Звернення Верховної Ради України до парламентів держав - гарантів безпеки України та міжнародних організацій» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/845-18>
4. Україна звернулася до Міжнародного суду ООН через невиконання Росією його наказу [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2018/04/24/7080925/>

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Пархоменко А.В.,

*Практичний психолог закладу дошкільної освіти
№9 «Лілея» м. Ніжина Чернігівської області*

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТФІЛЬМІВ У ФОРМУВАННІ В ДІТЕЙ 6-7 РОКІВ ЕКОЛОГО ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ

На сучасному етапі розвитку національної системи освіти та у зв'язку із посиленням засад інноваційної діяльності у сфері дошкільної освіти збільшується увага до удосконалення освітнього процесу у закладах дошкільної освіти (тут і ділі – ЗДО) у різних напрямках роботи. Одним із таких напрямів визначається екологічне виховання дошкільників, орієнтоване на формування у дітей основ екологічної культури, головним компонентом якої виступає екологічна свідомість. Зміст екологічного виховання полягає у передачі дітям екологічних уявлень та трансформації їх у ставлення особистості до природи, у тому числі – відповідального ставлення до довкілля.

Зазначимо, що зростання значення морально-екологічної проблематики ставить особливі завдання перед сучасною суспільно-освітньою практикою. У Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991 р.), у Концепції екологічної освіти України (2002 р.) йдеться про необхідність утворення цілісної філософсько-педагогічної концепції безперервного екологічного виховання та екологічної освіти дітей і молоді, а також пошук ефективних методів формування екологічної культури особистості.

Проблема ставлення особистості до природи досліджувалася у працях Н.І. Бутенко, С.І. Жупаніна (формування естетичного ставлення до природи), Н.І. Льїнської (формування морально-естетичного ставлення до природи), Г.С. Марочко, З.П. Плохій, З.М. Шевчів (формування бережливого ставлення до природи), О.П. Грошовенко (формування дбайливого ставлення до природи) тощо. Характерною особливістю зазначених досліджень є спрямування формуючих впливів на емоційно-чуттєву сферу та екологічно доцільну поведінку дітей.

Період старшого дошкільного дитинства є сенситивним щодо формування навичок відповідального ставлення до об'єктів природи. Цьому віку притаманний високий пізнавальний інтерес, емоційна збудливість дітей, бажання самостійно доглядати за природними об'єктами, долучатися до заходів екологічного добродіяння.

О.П. Грошовенко вказує на те, що «орієнтування дітей на ціннісне ставлення до природи як до власного дому, який потребує дбайливої турботи і захисту, що виявляється у здатності до емпатії, ідентифікації, екологічної рефлексії, суб'єктифікації природних об'єктів. Лише тоді дбайливість у відношенні до природи стане актом допомоги, виявом занепокоєння, стурбованості, співпереживання, які органічно перейдуть у вчинок дбайливості» [3, с. 9].

Дослідники відзначають, що ставлення дошкільників до природного оточення, особливо до живим організмам, характеризується підвищеною емоційністю (В.В. Зеньковський, В.Р. Колтунова, Н.Н. Кондрацька, Т.А. Кошчева, Н.Л. Кряжева, В.М. Мінаєва, К.Ф. Обухова, Н.А. Рижова, Л.П. Салєєва та ін.), яка дуже тісно пов'язана з високою пізнавальною активністю: «дітей привертають особливості рухів, голосових сигналів, способи поведінки тварин, їх реакція на виниклу небезпеку, турбота про потомство, прояв почуттів до людей тощо» [5, с. 48]. Однак, на відміну від дорослих, які через спілкування з природою реалізують свої емоційно-естетичні потреби, ставлення до природи у дошкільнят є «емоційним по своїй насиченості, але не «емоційно» по своїй спрямованості» [6, с. 118].

Процес формування відповідального ставлення до природи пов'язаний з виникненням позитивних емоційних переживань та установок на взаємодію з природою. Процес формування особистісного ставлення визначають інтереси, емоції, бажання, які є його основою і проявляються у реальному житті, поведінці, діях. У свою чергу, ставлення дитини до природи має формуватися через механізм особистісного її значення. Поняття особистісної цінності напругу пов'язано з домінуючим мотивом (Л.І. Божович). Розширення мотиваційного «поля» дитини є спонукою до максимального наближення його до природоохоронного, дбайливого. Відчуваючи потребу діяти саме так, а не інакше, дитина буде будувати програму своїх взаємин з природою на основі дбайливо-милосердного ставлення до неї [2, с. 61].

Емоція як почуття, що переживається людиною, мотивує, організовує і спрямовує сприймання, мислення і дії. Саме тому формувати дбайливе ставлення дітей до природи доцільно, перш за все, через збагачення їхнього емоційно-чуттєвого досвіду. Великий вплив на емоційний розвиток сучасної дитини, формування її моральної сфери та закладання основ поведінки дитини визначають телебачення та Інтернет. На сьогодні змінюється життєвий простір дитини, оскільки перегляду відеоматеріалів, зокрема – мультфільмів, малюк приділяє досить багато часу. І це не може не відобразитися на його ставленні до навколишнього світу, отриманні інформації, яка слугує основою знань та уявлень про довкілля, формуванні основ моральності та поведінки.

Мультіплікація як вид сучасного мистецтва є синтезом мистецтва та освіти. за допомогою мультіплікації її яскраві образи та барви, цікаві сюжети, професійний музичний супровід можна включити до безпосереднього процесу навчання дітей та пізнання ними довкілля. Події, які відображені у мультфільмі, підвищують обізнаність дітей, розвивають їхню увагу, закладають основи світогляду тощо [1, с. 187].

Розглянемо, яким чином це може позначатися на процесі екологічного виховання дошкільників. На думку С.М. Ніколасової, Т.А. Маханьової, Н.Д. Яришевої, З.П. Плохій, В.В. Маршицької, Д.В. Петяєвої та інших дослідників, у процесі екологічного виховання дітей є екологічна вихованість. У відповідності з розумінням вихованості, становлення екологічної вихованості означає, що вироблені суспільством норми ставлення до природи і необхідність дотримання них у власній поведінці набувають цінності для дитини. Це відбувається в тому випадку, якщо дошкільник не просто пізнає правила ставлення до природи, а усвідомлює й на рівні самосвідомості переживає значимість їх дотримання.

У віці 6-7 років для особистісного розвитку дитини значно зростає роль прикладу. Мультіплікаційні

фільми діями та поведінкою їхніх героїв (як позитивних, так і негативних), здатні надавати приклад як руйнування природи, так і еколого доцільної поведінки. Наприклад, в одній із серій мультфільму «Лунтік», гусинь Вупсень та Пупсень, розважаючись, знищують зарості рослин, надкушують яблука, нищать гриби. Позитивні персонажі фільму – Лунтік та його друзі не тільки піклуються про природу, але й допомагають негативним героям стати кращими й добрішими, не робити поганих вчинків.

Як зазначає М.В. Корепапова, складні для засвоєння та усвідомлення дитиною дошкільного віку абстрактні поняття доброти, турботи, відповідальності тощо у мультфільмі представлені у доступній, образній формі, що робить їх більш зрозумілими та привабливими. Зміст окремих сюжетних ліній акцентує увагу на складних, серйозних проблемах, які несуть собою моральний сенс та глибокі переживання. З тим, мультфільм має потенціал щодо пробудження у дитини бажання задуматися над власною поведінкою, розмірковуючи «Я який я?» [4, с. 28].

Переглядаючи з дошкільниками мультиплікаційні фільми, які мають еколого-виховне підґрунтя, вихователь має обов'язково обговорити з дітьми побачене, з'ясувати їхнє відношення до поведінкових проявів героїв (як негативних, так і позитивних) по відношенню до природи, «наштовхнути» на думку стосовно необхідності збереження об'єктів природи.

Слід зазначити, що в останні роки з'явилися ряд зарубіжних дитячих мультфільмів, присвячених темі боротьби за чисте довкілля – «Смішарики» (серія «Маленьке велике море»), «Пригоди друзів» (серія №41 «Неспокій навколо сміття»), «Союз звірів» та інші). Серед українських мультфільмів, створених для дітей 6-9 років в контексті їх екологічного виховання, можна назвати такі, як: «Мудрі уроки Тітоньки Сови» (Серія «Крапля доброти»), а також мультфільми тематики «Про сортування сміття». Не втратили своєї виховної цінності мультиплікаційні фільми, створені у попередні роки, на сюжети українських народних казок й ті, які перевірені багаторічною виховною практикою.

Література:

1. Баландина М. Д., Коломийченко Л. В. Проектирование инновационной деятельности в ДОО по использованию мультфильмов в нравственном воспитании детей среднего дошкольного возраста. Пермский педагогический журнал. 2018. №9. С. 186 – 190.
2. Божович Л. И. Личность и её формирование в детском возрасте. Москва: Педагогика, 1968. 180 с.
3. Грошовенко О. П. Формування у молодших школярів дбайливого ставлення до природи у позаурочній виховній роботі: автореф. дис. ... канд. пед. наук за спец. 13.00.07 «теорія та методика виховання»; Інститут проблем виховання АПН України. Київ, 2007. 19 с.
4. Корепапова М. В., Куниченко О. В. Использование воспитательного потенциала мультфильмов в социально-личностном развитии старших дошкольников. Начальная школа. Плюс до и после. 2013. №12-13. С. 27-31.
5. Маркова Т. А. Педагогические условия формирования экологической воспитанности детей старшего дошкольного возраста: Дисс. ... канд. пед. наук: спец.: 13.00.07 «Теория и методика дошкольного образования». Санкт-Петербург, 1999. 227 с.
6. Пархоменко А.В. Особливості виховання гуманних почуттів у дітей дошкільного віку. Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія: Психолого-педагогічні науки. № 2. Спецвипуск. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Художня освіта на межі тисячоліть: здобутки, проблеми, перспективи"(24-25 квітня 2015 р). Ніжин, 2015. С. 117-121.
7. Смирнова Е. О., Соколова М. В. Психологическая экспертиза мультфильмов для детей дошкольного возраста. Психолог в детском саду. (Библиотечка "Первого сентября", серия "Дошкольное образование". 2014. Вып. 2 (8)). С. 7
8. Тупичкина Е. А. Мультфильм: друг или враг?": Решаем вместе с детьми и родителями. Детский сад от А до Я. 2012. № 5. С. 89 – 97.

ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ АДАПТАЦИЯ СТУДЕНТОВ-МОРЯКОВ

Особенности прохождения практического обучения на морском и речном транспорте заключаются в том, что студенты оказываются в новых специфических для себя условиях жизни: а) длительное пребывание в ограниченном пространстве с одними и теми же людьми, не знакомыми раньше; б) осуществлении трудовой и учебной деятельности в экстремальных и специфических природных условиях (открытое море); с) ограничении возможности удовлетворять свои социальные потребности.

В результате анализа научных источников была выстроена диагностическая схема исследования: опросник «Диагностика социально-психологической адаптации» К. Роджерса и Р. Даймонда; опросник уровня агрессивности Басса-Дарки (Buss-Durkee Hostility Inventory, BDHI); стандартизированное интервью, составленное авторами исследования, направленное на выявление основных психологических проблем студентов.

В качестве эмпирической базы исследования выступил Одесский Национальный Морской Университет (ОНМУ), в котором готовятся специалисты как по гуманитарным специальностям в сфере экономики, юриспруденции и филологии, так и по специальностям - в сфере морского и речного транспорта. В исследуемую выборку были включены студенты, обучающиеся по обоим направлениям. Экспериментальную группу составили студенты, обучающиеся по специальности «Морской и речной транспорт», чье обучение предполагает длительный выход в море для получения практического опыта (студенты-моряки), контрольную - студенты, обучающиеся по гуманитарному направлению (студенты-гуманитарии).

По результатам первичной диагностики экспериментальную группу составили 34 студента-моряка мужского пола от 19 до 23 лет, а контрольную группу составили 37 студентов-гуманитариев мужского пола от 18 до 23 лет со средними показателями изучаемых переменных.

Психологические проблемы и затруднения, на наличие которых указали студенты-моряки и студенты-гуманитарии при первичном интервьюировании, были схожи и, сводились к следующему: затруднения в распределении времени и сил, чтобы успевать в учебе, работе и общении с друзьями; трудности коммуникативного характера и взаимопонимания с определенными значимыми людьми (родители, родственники, друзья, преподаватели и др.); вопросы установления интимно-личностных взаимоотношений с противоположным полом.

По результатам вторичного диагностического обследования, получены следующие данные: у половины респондентов экспериментальной группы (56%) показатели уровня социально-психологической адаптации соответствовали среднему. У остальных студентов обнаружен низкий уровень адаптации (44%), в то время как в контрольной группе средний уровень социально-психологической адаптации повторно диагностирован у 92%. Установлено, что у респондентов, в группу которых введено практическое обучение в море, чаще встречается низкий уровень социально-психологической адаптации по сравнению со студентами обучающимися по гуманитарным специальностям.

Множественный регрессионный анализ полученных данных позволил установить, что выраженность таких агрессивных реакций как «вербальная агрессия», «косвенная агрессия» и «раздражительность», оказывают совместное влияние на общий уровень социально-психологической адаптации студентов (критерий Fisher's = 30,092, $p \leq 0,000$). Полученная модель объясняет 57% дисперсии переменной «социально-психологическая адаптация студентов». При этом наибольший вес имеет агрессивная реакция «раздражительность», затем «косвенная агрессия» и «вербальная агрессия» ($\beta = 0,380$, $\beta = 0,337$ и $\beta = 0,181$ соответственно; $p \leq 0,04$).

Таким образом, полученные данные выявили высокую вероятность развития дезадаптации среди студентов-моряков в процессе их профессионально-личностного становления.

Список літератури

1. Кубасов Р.В. Условия жизнедеятельности экипажа на борту морского судна / Р.В. Кубасов, В.В. Лупачев, М.В. Попов // Вестник Государственного университета морского и речного флота имени адмирала С.О. Макарова. – 2016. – №2(36). – С. 49-56.
2. Рымина Т.Н., Пятарова Е.В. Особенности воздействия стресса на работников плавсостава в условиях работы в море // Здоровье. Медицинская экология. Наука. – 2014. – №4(58). – С. 103-105.
3. Никитина В. Н. Особенности профессиональной деятельности моряков на автоматизированных судах и здоровье экипажа. / В.Н. Никитина, Г.Г. Ляшко, Н.И. Калинина. // Профилактическая медицина-2016: материалы Всероссийской научно-практической конференции с международным участием. 15-16 ноября 2016 года / под ред. А.В. Мельцера, И.Ш. Якубовой. – Ч. 2. – СПб.: СЗГМУ им. И.И. Мечникова, 2016. – 320 с. (с. 88-93).
4. Мамаенко Ю.В. Психофизиологические корреляты профессиональной адаптации моряков / Ю.В. Мамаенко, Е.В. Черненко // Актуальные проблемы транспортной медицины. – 2010. – №1 (19). – С. 31–36.
5. Стрелкова О.В. Психология профессиональной деятельности моряков. / О.В. Стрелкова. – Калининград, 2005.
6. Роджерс К.Р. Современная психология: теория и практика. / К.Р. Роджерс М.: Институт общегуманитарных исследований, 2015. – 200 с.

Чемісова Т.С.,

кандидат психологічних наук, викладач психології,

Гречка Л.С.,

викладач української мови та літератури.

Полтавський базовий медичний коледж

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ДОПОМОГА СТУДЕНТАМ МЕДИЧНОГО
КОЛЕДЖУ В УМОВАХ НАВЧАЛЬНИХ ПЕРЕНАВАНТАЖЕНЬ**

Великий розрив між кількістю інформації та можливістю сучасної людини її засвоїти постійно зростає. Це зумовило появу такого психологічного явища, як інформаційна тривога. Як твердив Девід Шенк, що надмір інформації став забруднювачем і утворив «смог даних». Він додає: «Смог даних заважає, він відбирає хвилини спокою та перешкоджає роздумам, що так потрібні... Він виснажує нас тривогою» [3]. Людство тоне в потоках даних, але сповнене жаги все нових та нових знань. В освіті збільшення інформації призвело до великого нагромадження навчального матеріалу, надмірного ускладнення мови посібників та підручників, швидкого прискорення темпу навчання. Сучасний студент щоденно відчуває на собі величезний інформаційний тиск. Проблема інформаційного та нервового перевантаження постала вже в ХІХ столітті. Вона перебувала в центрі уваги відомих зарубіжних та вітчизняних учених – Я. Коменського, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, К. Ушинського, А. Макаренка, В. Сухомлинського та ін.

Перевантаження інформацією супроводжує студентів протягом усього навчання. Свого апогею воно сягає, коли майбутні випускники закладу виконують тести зовнішнього незалежного оцінювання та пишуть «Крок М». На думку Р. Штернберга, одного з найвидатніших фахівців США в галузі досліджень ментальної діяльності, негативні оцінки, отримані під час тестування, здатні дестаблізувати психіку, підірвати їхню віру в себе. Відомий педагог – гуманіст Ш. Амонашвілі називає тести «стихийним лихом». Учений гостро виступає проти «цькування тестами», яке, на його переконання, відбувається в сучасній освіті: «Що є тести – сума системних знань? Ні, тести не є такі знання, вони їй не допомагають дитині систематизувати у собі такі знання. Тести – це шпугно й протиприродно утворений сумбур так званої інформації... Тести – чужорідне тіло для освіти». [1] Як відомо, подача великої кількості інформаційних сигналів, швидка їх зміна, необхідність робити вибір із багатьох варіантів рішень, часові обмеження в процесі цього вибору, наявність кодової інформації є факторами підвищеного інформаційного ризику. Поспання кількох таких факторів становить особливу небезпеку для нервової системи учня. Як зазначає Тоффлер, «швидкоплинність і новизна – це вибухонебезпечна суміш» [2].

Для того, щоб дітям якомога швидше подолати навчальні перенавантаження, потрібно навчитися контролювати темп власного життя, чергуючи періоди напруження з періодами розслаблення. Реорганізація освітньої системи в умовах переходу до інформаційного суспільства повинна передбачити широке використання можливостей просторово-образного способу пізнання з одночасним обмеженням логічно-раціональної діяльності. Вітчизняний та зарубіжний педагогічний досвід дозволяє визначити такі важливі шляхи оптимізації навчального процесу:

- зменшення загального інформаційного навантаження через послідовне застосування діяльнісного підходу; визначення мінімумів обов'язкових знань із кожного предмета;
- забезпечення презентації обов'язкових умінь та навичок у вигляді опорних таблиць із максимально ущільненою та структурованою інформацією;
- зниження рівня абстрактності у викладі навчального матеріалу;
- переорієнтація уваги з кількісних на якісні показники навчального процесу шляхом подальшого застосування особистісно-орієнтованого підходу до учнів та вчителів;
- зменшення інтенсивності темпу навчальної діяльності;
- важливою складовою навчання у коледжі є самостійне оволодіння знаннями за допомогою додаткових джерел інформації.

Вважаємо, що більш широке й послідовне використання форм роботи допоможуть зняти психологічне напруження, сформулюють образно-емоційний і духовний світ особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амонашвили Ш.А. Истина школы. – К.: СПД Богданова А.М., 2006.
2. Уилсон Р.А. Психология эволюции. – К.: Янус, 1999 8. Ушаков Г.К. Профилактика нервнo-психических расстройств у детей. – М.: Знание, 1996.
3. Data Smog [Електронний ресурс] Смог даних.– Режим доступу: https://ru.qwe.wiki/wiki/Data_Smog . – Заголовок з екрану.

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ

*Рибальченко А.М.,
асистент кафедри селекції, насінництва і генетики
Полтавської державної аграрної академії*

СЕЛЕКЦІЯ СОЇ НА СТІЙКІСТЬ ДО ЗБУДНИКІВ ОСНОВНИХ ХВОРОБ

В Україні останніми роками помітно зросли втрати рослинницької продукції від шкідливих організмів, і від хвороб, зокрема, вони становлять 12-15%, а в період їх епіфітотій втрати урожаю можуть досягнути 50 % [1].

Сою уражує близько 120 збудників хвороб грибної, бактеріальної і вірусної природи – від висіяного насіння до посівної стиглості [2]. У нашій країні найбільш розповсюджені фузаріоз, пероноспороз, септоріоз, церкоспороз, аскохітоз, альтернаріоз, біла гниль, бактеріози, вірусна мозаїка.

Успіх селекційної роботи залежить від відповідного базового та експериментального вихідного матеріалу, методів, а також, відповідно, техніки роботи. У селекційних програмах значна увага приділяється підвищенню стійкості до хвороб та шкідників. Стратегія селекції полягає в доскональному вивченні і підборі вихідного матеріалу, визначенні його генетичної цінності і механізмів успадкування цінних господарських ознак. При цьому, варто зазначити, в польових умовах використовуються штучно створені інфекційні та провокаційні фони, а також експрес методи оцінки в умовах лабораторії [3,4].

Стійкість сортів до хвороб в теперішній час набуває такого ж важливого значення, як і висока продуктивність та якість урожаю. Використання стійких сортів у виробництві має ряд істотних переваг, основними з яких є обмеження втрат урожаю, підвищення якості продукції, зниження шкідливості патогенів, підвищення ефективності усіх захисних заходів. У первинному ареалі культурної сої (Південно-Східна Азія, Далекий Схід) найбільш шкодочинними є септоріоз, пероноспороз, церкоспороз, фузаріоз, аскохітоз, філlostиктоз, бактеріози та вірусна мозаїка [5].

У Європейському регіоні – вугільна, сіра та біла гнилі, фузаріоз, пероноспороз, септоріоз, фітофтороз, альтернаріоз, рак стебла, сім'ядольний бактеріоз, бактеріальний опік, пустульна плямистість, бактеріальне в'янення, різні вірусні захворювання [6].

Інтенсивність і непродуманість застосування хімічних заходів захисту рослин породжує цілий ряд негативних наслідків для довкілля. З огляду на це необхідно вести пошук виважених шляхів розв'язання проблеми захисту рослин, зокрема збільшити частку імунологічних та біологічних методів. Вирощування навіть слабкосприйнятливих до різноманітних патогенів сортів дозволяє більш ніж у два рази скоротити хімічні обробки посівів і отримувати продукти, які не містять пестицидних залишків [7].

При виборі сорту основними критеріями повинні бути його висока пластичність, стійкість до несприятливих умов вирощування, здатність максимально реалізувати свій потенціал. Основною проблемою селекції на стійкість до фітопатогенів є забезпечення селекційного процесу донорами стійкості. Вивчення і моніторинг на інфекційних фонах нових джерел стійкості до збудників хвороб та шкідників є важливим завданням фітопатологів і селекціонерів. Обов'язковою умовою успішної селекції на стійкість до хвороб є визначення кордонів ареалів популяцій і видів хвороб. Серед задач, які ставить перед собою селекціонер, стійкість до хвороб є лише однією із ознак майбутнього сорту. Існують труднощі у подоланні з'єднання генів і пов'язане з цим поєднання корисних ознак з небажаними. Основними елементами обліку ураженості рослин є розповсюдженість хвороби (кількісна характеристика) та інтенсивність розвитку хвороби (якісна характеристика) [8].

Продуктивність є інтегральним показником і створювані сорти повинні мати збалансований розвиток усіх елементів продуктивності і стійкості до хвороб, а не максимальний показник будь-якої окремої ознаки.

Селекція на стійкість до хвороб – складніша від селекції на будь-яку іншу господарську ознаку ще й тому, що в даному випадку ми маємо справу з патогеном, якому властивий безперервний хід еволюційної мінливості і адаптивні зміни, які направлено на збереження виду. До того ж створення і впровадження у виробництво стійких сортів змінює біоценози збудників хвороб, їх видовий склад. Перспектива захисту рослин від шкідливих організмів шляхом створення стійких до них сортів цікавила селекціонерів ще з кінця позаминулого століття, після того як стало відомо, що ця ознака успадковується. Створення стійких сортів до хвороб та шкідників мало найбільше значення у світовому землеробстві [9].

Схема сучасної селекційної програми складається з роздільних обліків, пошуку генів, що відповідають за формування різних типів стійкості та об'єднання їх в одному генотипі. Завершальним етапом цієї програми є перенесення стійкості, яка отримана з різних джерел – у добре адаптовані до умов вирощування та витривалі до шкідливих організмів генотипи. Для створення нових сортів сої використовуються різні типи схрещувань: прості, складні, бекроси та їх модифікації. Останнім надається перевага при здійсненні інтрогресії певних генів, які контролюють прояв тих чи інших ознак. Створення і впровадження у виробництво стійких сортів змінює біоценози збудників хвороб та їх видовий склад [10].

При появі нових видів є обов'язковим їх включення в склад інкулюму при створенні штучних інфекційних фонів. Відомо, що імунітет рослин це мінливий стан, обумовлений онтогенезом рослин і визначеним для кожного віку фізіологічним станом рослинних клітин, а також тісно пов'язаний з патогеном і навколишнім середовищем, тому використання експрес-методів оцінки стійкості рослин до хвороб на початкових етапах їх розвитку дозволяє завчасно диференціювати матеріал і надає селекційному процесу більш спрямований характер. Основним методом отримання нових генотипів для подальшої селекційної роботи є гібридизація, завдяки якій відбувається рекомбінація хромосом, поєднання ознак двох і більше сортів, створення форм з комплексом корисних ознак, у тому числі з високими господарськими якостями і стійкістю до хвороб [11].

Кращий результат забезпечує добір на жорсткому інфекційному фоні серед біотипів, що складають популяцію більш стійких та витривалих патогенів [12].

Ефективність селекції на імунітет базується на використанні домінуючих генів, які контролюють резистентність і, перш за все, на наявності у вихідному селекційному матеріалі ефективних генів стійкості з достатньо вираженою імунологічною реакцією. Відносно сортового складу, то наша країна серед країн Європи має найбільший сортовий склад цієї культури [13].

Стійкі сорти безумовно відіграють дедалі важливішу роль в поширенні шкідливих організмів, так як їх вирощування має великі переваги порівняно з вирощуванням сприйнятливих. Серед сортів сої, що

виросуються в нашій країні, незважаючи на велику морфо-фізіологічну різноманітність, немає таких, що мають абсолютну стійкість до найбільш поширених хвороб. Навпаки – більшість їх відноситься до категорії сприйнятливих.

Отже, вирощування стійких сортів сої є нині актуальним питанням. Тому використання в селекції на імунитет новітніх досягнень науки, в умовах навколишнього середовища є першочерговим завданням, яке дозволить вирішити проблему створення сортів з комплексною стійкістю до хвороб.

Література:

1. Чекалин Н. М. Генетические основы селекции зернобобовых культур на устойчивость к патогенам. Полтава : «Интерграфіка», 2003. 186 с.
2. Бабич А. О., Бабич-Побережна А. А. Селекція, виробництво, торгівля і використання сої у світі. Київ : Аграрна наука, 2011. 548 с.
3. Генетика сои / А. К. Лещенко [и др.] // Генетика культурных растений : зернобобовые, овощные, бачевые. Ленинград: ВО «Агропромиздат», Ленинградское отд., 1990. С. 111-134.
4. Основи селекції польових культур на стійкість до шкідливих організмів : навчальний посібник ; за ред. В. В. Кириченка та В. В. Петренкої / НААН, Ін-т рослинництва ім. В. Я. Юр'єва. Харків, 2012. 320 с.
5. Помазков Ю. И. Селекция на устойчивость к болезням и вредителям. Итоги науки и техники. Москва, 1987. С. 35–38. (Сер. : «Защита растений»).
6. Марченко О. А. Біологічні особливості розвитку збудника фомопсису та характеристика змін в різних за стійкістю генотипах соняшнику при ураженні патогеном : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. біол. наук : спец. 06.01.11 «фітопатологія». Київ, 1998. 18 с.
7. Трибель С. О. Стійкі сорти: проблеми і перспективи. Карантин і захист рослин. 2005. № 4. С. 3-5.
8. Ідентифікація ознак зернобобових культур (горох, соя): навчальний посібник // В.В. Кириченко, Л. Н. Кобизева, В.П. Петренкова, В.К. Рябчун, О.М. Безугла, Т.Ю. Маркова. За ред. академіка УААН В.В. Кириченка. Харків: ІР ім. В.Я. Юр'єва УААН, 2009. 172 с.
9. Федотова Т. И., Шопина В. В. Современные аспекты проблемы иммунитета растений к болезням. Москва : Наука, 1974. 74 с.
10. Спеціальна селекція і насінництво польових культур: навчальний посібник. За ред. В. В. Кириченка / НААН, ІР ім. В. Я. Юр'єва. Харків, 2010. 462 с.
11. Гуляев Г. В. Эколого-генетические принципы селекции растений. Практические задачи генетики в сельском хозяйстве. Москва : Наука, 1972. С. 46-48.
12. Вавилов Н. И. Иммунитет растений к инфекционным заболеваниям. Москва : Наука, 1986. 519 с.
13. Турбин Н. В., Шапиро И. Д. Генетика иммунитета и задачи селекции. Защита растений. 1978. № 2. С. 18-19.

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

*Попризіна К.А.,
студентка 2 курсу, факультету управління, спеціальності «Журналістика»,
Науковий керівник: Сенкевич Г.А.,
к. н. з соц. ком., доцент кафедри психології та журналістики.
Університет митної справи та фінансів*

ВПЛИВ РЕКЛАМНОГО КОНТЕНТУ НА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ У ЛЮДЕЙ

Розвиток технологій, котрий відбувається під впливом інформаційно-цифрової революції, наразі охоплює масивний пласт сучасного існування людини. Отримання фізичних переваг, нових способів комунікацій й переоцінка цінності інформації людьми, – все це вплинуло на ряд психологічних та соціальних особливостей індивідуумів та суспільства в цілому.

Робота допоможе виявити залежність між споживанням рекламного контенту та особливостями формування соціальної поведінки у сучасної людини. Може бути використана для збільшення поінформованості у населення, щодо впливу реклами на їх поведінку, а також для модернізації розробки соціальної реклами в Україні.

Реклама має винятковий вплив на свідомість людини. Процеси сприйняття й розуміння контенту, формування позитивного ставлення та цікавості до рекламованого товару, поява бажання придбати його – процеси, що обумовлені певними психологічними характеристиками людей, для яких саме ця реклама призначена [1].

Відомо, що процес соціалізації починається з самого дитинства й на це впливає безліч факторів, зокрема інформація з навколишнього середовища. Таким чином, реклама стає частиною людського життя ще змалечку й робить вклад у виховання саме через рекламний контент.

Починаючи з дитинства маркетологи можуть пояснити, що спортивне тіло робить тебе привабливим та здоровим, а бактерії на руках можуть стати причиною хвороби й від них якомога скоріше потрібно позбавитися милом саме цієї марки. А за допомогою асоціативного ряду пояснюють, що дитині начебто потрібно бажати й показують швидкі шляхи отримання бажаного.

Втілення у життя такого рекламного впливу роблять починаючи з обгортки «улюбленого морозива», газованого напою, що начебто наближує свята та рекламних роликів зі знайомими персонажами, між серіями мультфільмів, а також «купленими» порадами від актора чи блогера, щодо вибору ресторану, музею і т. д. Таким чином наглядно бачимо ретельно сплановані та втілені у життя маркетологами, фактори впливу на людину з самого дитинства.

Якщо говорити про маніпуляції і вплив, то у рекламі певною мірою ці поняття можуть бути тотожними. Тобто маючи на меті конкретну економічну вигоду, рекламні менеджери є модераторами у створенні і використанні сучасних технологій маніпуляцій, оскільки результат і вигода від такого втручання у свідомість споживача спрацьовують найшвидше і вимірюються конкретними цифрами росту продажу, прибутків, чи збитків конкурентів, а відтак і винагород авторам техніки впливу [3].

Однак маніпулятивний вплив рекламного контенту може відігравати й позитивну роль для споживача, як от феномен соціальної реклами.

Наразі в Україні відсутня встановлена система соціальних норм та прогресує послаблення виховного впливу соціальних інститутів на особистість.

Соціальна реклама є одним з технологічних інструментів впливу на індивідуума, а загальною метою створення й упровадження такої реклами є зміна ставлення громадськості до наявних суспільних проблем, а в довгостроковій перспективі – формування позитивно спрямованої поведінки особистості, що ґрунтується на системі суспільно значущих цінностей [4].

На основі вищевикладеного доходимо висновку, що рекламний контент створюють вже з метою впливати на задану аудиторію, мотивуючись приростом уваги до продукту та економічним збагаченням. А наївна дитяча аудиторія стає найлегшою для такого роду маніпулятивного впливу, що може сформувавши помилкові норми соціальної моралі, передувати створенню хибних зразків поведінки, передувати появі соціальної стигматизації у дітей. Тому потрібно уважніше ставитися до того, який рекламний контент споживають діти – це у майбутньому може допомогти виявляти корінь соціологічних та психічних проблем людини або взагалі уникнути їх.

Також потрібно звернути увагу на нерегульованість в Україні систем соціальних норм та рухатися у напрямку розвитку соціальної реклами, дати звичайним громадянами України зробити у це вклад, наприклад, направити спонсорвання на конкурси ідей з роликів на соціально значущі теми.

Література:

1. Малаєва Є. Психологічний вплив реклами на споживача./ Є. Малаєва// Практика управління. - №9. – 2008.
2. Рижкова Г.А. Особливості і перспективи розвитку ринку маркетингових комунікацій в Україні / Г.А. Рижкова // Економічний Нобелівський вісник. – Дніпропетровськ, 2014. – № 1 (7). – С. 375–380
3. Любимый Я.В. Современное массовое сознание; динамика и тенденции развития / Я.В. Любимый. - К., 1933. - С. 99.
4. Тимошенко (Стрелковська) А.Л. Соціальна реклама в Україні: аналіз впливу на формування позитивно спрямованої поведінки молоді // Український соціум. Науковий журнал. – К., 2006. – №2 (13). - С. 69-77.

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Єфременкова Н.А.,

к.т.н., доцент кафедри гуманітарно-мистецьких дисциплін та технологій легкої промисловості,

Київського національного університету технологій та дизайну

ТЕХНІЧНА СКЛАДОВА В ДИЗАЙНІ

Дизайн є чинником економічного та культурного розвитку суспільства. Він є двигуном інноваційної діяльності, сприяє створенню нових ринків, просуванню нових технологій. Інновації, народжені дизайном є радикальними по суті [1]. Для здійснення успішної професійної діяльності дизайнерам важливо мати художній смак, відчуття стилю та композиції, творчий підхід, художні та графічні здібності. Художня складова діяльності дизайнера характеризується оригінальністю, індивідуальністю, емоційністю, виразністю. Дизайнери мають бути креативними, оперативними, стресостійкими, відповідальними, самокритичними [2]. Дизайн, як сфера діяльності, створює нову культуру, нові цінності, що змінює наше майбутнє.

Будь-який вид дизайнерської діяльності передбачає творчу складову. Декоративна краса ґрунтується на законах психофізіологічного впливу образів технічних об'єктів на людину. Створюючи нові продукти, дизайнер має мислити як художник. Однак, естетичне захоплення новим створеним об'єктом можливе в разі поєднання функціональної та декоративної краси. Тому, створюючи нові продукти, дизайнер має мислити не тільки як художник, а і як інженер.

Враховуючи те, що дизайнери крім виконання художньо-творчих задач, зайняті виробничо-технічною діяльністю, керівники дизайнерських фірм наголошують на важливості вміння виконувати наступні задачі: розробка та виконання ескізів, дизайн-проектів на основі методів дизайн-проекування, ергономіки та антропометрії, основ образотворчого мистецтва, проектної графіки, комп'ютерних технологій; діяльність в промисловому виробництві, а саме розробка макетів, підготовка технологічної документації проекту для запуску у виробництво, здійснення контролю за виготовленням виробів згідно авторського зразка, оцінка технологічності проектно-конструкторських рішень, діяльність з постановки завдань технологую та конструктору [3].

Сучасний дизайн передбачає оновлення технологій, активне використання наукових розробок у сфері виробництва, тісного взаємозв'язку дизайну з інженерними технічними рішеннями. Будь-який об'єкт існує у взаємодії з людиною. Це означає, що ефективне проектування об'єкту неможливе без врахування технічної естетики, художнього конструювання, вимог ергономіки, що тісно пов'язані з антропометрією людини. Важливо враховувати вимоги безпеки та екологічності. В цьому випадку забезпечується максимальна відповідність технічного об'єкту функціональним та психофізіологічним потребам та можливостям людини. Функціональна краса обумовлена законами фізики та математики. Вона ґрунтується на глибоких знаннях закономірностей будови, функціонування, взаємодії з оточуючим світом. Саме інженери користуються цими законами. Інженерне мислення є фактично системним модульним мисленням, є основою створення систем. Воно передбачає здатність встановлювати взаємозв'язки між елементами системи. Саме тому воно є корисним в усіх сферах діяльності суспільства.

Інженерне мислення має особливі властивості – здатність до структурування, здатність ефективно проектувати в умовах обмежень, що накладаються суспільством або природою та існують постійно, а також здатність знаходити компроміс при вирішенні інженерних завдань. «Основними функціями інженерної діяльності є створення і участь у матеріалізації нових візій матеріального штучного світу (речей, устаткування, технологічних процесів) на основі вже відомих знань». При цьому «інженер створює візії речей, способи їх виробництва і використання» [4]. Продуктом інженерного мислення є креслення, технічні малюнки, які характеризуються стандартизованим набором графічних засобів та відсутністю емоціональної складової. Інженерний погляд дозволяє максимально повно розкрити сутність об'єкта, виявити комплекс його зв'язків з оточуючим середовищем та людиною.

Виконання технічної складової дизайнерської діяльності потребує досконалого знання конструкцій, матеріалів та технологій виготовлення виробів, вміння розробки ескізних варіантів виробів в графіці та в об'ємі

з урахуванням ергономічних вимог. Виконання технічного проекту потребує художньо-конструкторської проробки форми, виготовлення компоновальних креслень виробів, розробки складних поверхонь, виготовлення ескізів робочих креслень складних поверхонь, вибору конструкційних та оздоблювальних матеріалів, моделювання та макетування, оформлення проекту згідно стандарту. Участь в авторському нагляді за процесом виготовлення та випробування потребує ґрунтовних технічних знань в сфері якості.

Таким чином, проектне мислення дизайнера ґрунтується на технічних, гуманітарних, природничо-наукових знаннях. Розвиток проектного мислення передбачає постійне удосконалення, осучаснення знань дизайнера, врахування специфіки діяльності. Успішність діяльності дизайнера залежить від специфіки його мислення, а саме тісного поєднання інженерного та художнього мислення.

Література:

1. Звенигородский Л.А., Борзенкова А.В. Инновационные процессы в дизайне // Вісник ХДАДМ Теорія та історія дизайну. – 2014. – №2. – С. 8-11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.visnik.org/pdf/v2014-02-02-zvenigorodskiy.pdf>.
2. Шкиль О.С. Особенности профессиональной подготовки бакалавров дизайна в условиях компетентностного подхода // Теория и практика общественного развития. – 2013. – № 3. – С. 118-121.
3. Кришталь, Н.М. Структура и содержание ключевых компетенций дизайнеров // Компетентность. – 2010. – № 7. – С. 4-10.
4. Шейнбаум В.С. Методология инженерной деятельности: учебное пособие. – Н.Новгород, 2007. – 360 с.

Миклуха В.А.,

ад'юнкт науково-організаційного відділення

Житомирського військового інституту імені С. П. Корольова

СПОСІБ ВИБОРУ БПЛА ЗА АПРІОРНОЮ ОЦІНКОЮ ЯКОСТІ ЗНІМКА

Розвиток сучасних технологій в галузі робототехніки значно розширив можливості безпілотних літальних апаратів (БПЛА). З появою БПЛА невеликих розмірів (І класу з вагою до 25 кг) спектр задач, які на них покладаються, значно розширився. На сьогодні БПЛА І класу використовують, як у воєнних цілях так і в цивільних. До основних задач БПЛА І класу можна віднести наступні: ведення розвідки (оптична, хімічна, радіаційна та інші); моніторинг лісових масивів (в інтересах підрозділів Державної служби України з надзвичайних ситуацій); моніторинг прикордонної зони (в інтересах загонів Державної прикордонної служби України); спостереження за зонами масових заворушень (в інтересах Національної поліції України) та багато інших.

Основними результатами виконання наведених завдань є отримання інформативного аерознімка. Таким чином, завдання дешифрування знімків отриманих за допомогою БПЛА є основою успішного виконання поставлених завдань.

На сьогодні планування застосування БПЛА здійснюється без врахування необхідної якості отриманих знімків, що призводить до отримання неінформативних знімків та невиконання поставлених завдань. Тому питання, щодо вибору БПЛА, який забезпечить належне виконання поставлених завдань, за апріорною оцінкою якості знімка є актуальною та необхідною.

Для вибору БПЛА пропонується застосувати теорію прийняття рішень. Критеріями пропонується взяти: висоту зйомки, роздільну здатність знімка, ймовірність розпізнавання об'єктів на знімку та площу накриття району знімання (площа отриманого кадру) [1]. Таким чином задача вибору БПЛА зводиться до наступного:

$$Y(H_{пол}, R, P_{роз}, S_{к}) \Rightarrow \begin{cases} H_{пол} \rightarrow \max, \\ R \rightarrow \min, \\ P_{роз} \rightarrow \max, \\ S_{к} \rightarrow \max, \end{cases}$$

де $H_{пол}$ - висота польоту БпЛА;
 R - роздільна здатність знімка;
 $P_{роз}$ - ймовірність розпізнавання;
 S_k - площа кадру (знімка).

Проведення досліджень [2] та моделювання в MathCAD показали, що за даних умов та для вирішення поставленої задачі доцільно застосувати нелінійну схему компромісів професора Вороніна А. М. [3]. Після проведення нормалізації критеріїв та приведення їх до єдиного формату розрахунковий вигляд обраної схеми компромісів матиме вигляд:

$$Y(\lambda_i, \mu_i) = \lambda_{H_{пол}} \cdot (1 - \mu_{H_{пол}})^{-1} + \lambda_R \cdot (1 - \mu_R)^{-1} + \lambda_{P_{роз}} \cdot (1 - \mu_{P_{роз}})^{-1} + \lambda_{S_k} \cdot (1 - \mu_{S_k})^{-1}$$

де $\mu_{H_{пол}}, \mu_R, \mu_{P_{роз}}, \mu_{S_k}$ - нормовані значення відповідних критеріїв;

$\lambda_{H_{пол}}, \lambda_R, \lambda_{P_{роз}}, \lambda_{S_k}$ - коефіцієнти пріоритету відповідних критеріїв.

Після проведення розрахунків визначається мінімальне значення узагальненого показника за обраною схемою компромісів та значення роздільної здатності у відповідності до мінімального значення узагальненого показника [4]. Для проведення подальшої оцінки проводиться порівняння отриманої роздільної здатності та необхідної роздільної здатності згідно поставлених завдань. Необхідна роздільна здатність визначається у відповідності до критерію Джонсона [1]. Даний критерій визначає вимоги до роздільної здатності враховуючи специфіку завдання (виявлення, розпізнавання чи ідентифікація об'єктів) та геометричні розміри об'єкта повітряного знімання. Отже вираз до розрахунку оцінки результатів матиме наступний вигляд:

$$\xi = R_0 / R(\tilde{Y}(\lambda_i, \mu_i)) \Rightarrow \begin{cases} \text{якщо } \xi \geq 1, & \text{результат задовільняє,} \\ \text{якщо } \xi < 1, & \text{результат незадовільняє.} \end{cases}$$

де R_0 - необхідна роздільна здатність (за критерієм Джонсона);

$R(\tilde{Y}(\lambda_i, \mu_i))$ - розрахована роздільна здатність.

Як результат отримані результати значно зменшать вплив “людського фактору” на вибір БпЛА для виконання поставлених завдань. Оператор БпЛА за допомогою розробленого способу зможе швидко та точно визначити можливості наявних БпЛА і зробити висновки, щодо можливостей їх використання за заданих умов. Таким чином за допомогою розробленого способу значно зменшиться час на прийняття рішення та підвищиться ймовірність успішного виконання поставлених завдань.

Література:

1. Горшенін О. Є. Цифрова обробка зображень та основи фотограмметрії. Навчальний посібник. / О. Є. Горшенін, О. Ф. Дубина, С. О. Кондратенко, С. І. Болобан // Житомир, ЖВІ НАУ, 2008. – 320 с.
2. J. Branke, D. Kalyanmoy, K. Miettinen, R. Slowinski. Multiobjective Optimization: Interactive and Evolutionary Approaches (Lecture Notes in Computer Science). — Springer, 2008. ISBN 3-540-88907-8.
3. Воронин А.Н. Нелинейная схема компромиссов в многокритериальных задачах оценивания и оптимизации // Кибернетика и системный анализ. – 2009. – № 4. – С. 106-114.
4. Шматок С. О. Згортання векторних показників ефективності // Проблеми створення, випробування, застосування та експлуатації складних інформаційних систем : зб. наук. пр. Вип. 4 / Житомирський військовий інститут імені С. П. Корольова Національного авіаційного університету. – Житомир : ЖВІ НАУ, 2011. – С. 56 – 64.

*Михайліченко І.А.,
студент факультету інформатики та обчислювальної техніки
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

BIG DATA В НАВЧАННІ

Популяція людей швидко збільшується, і так само швидко збільшується кількість користувачів Інтернету. Наразі найбільшу їх частку складають школярі та студенти, адже навчання потребує багато пошуку інформації та роботи з нею. Кожен користувач виконує велику кількість операцій в мережі і залишає цифровий слід. Наприклад, щосекунди в Інтернеті генерується приблизно 2,5 квінтільйони байтів трафіку[1]. Для обробки таких об'ємів даних використовується Big data.

Big data – великі об'єми даних та інструменти для їх опрацювання. Аналіз таких даних дозволяє поглянути на проблему з різних сторін для кращого її розуміння. Big data включає такі процеси, як пошук, збір, зберігання, аналіз, передачу та візуалізацію даних, оновлення та конфіденційність інформації.

Зазвичай ці дані занадто великі і складні для обробки традиційним програмним забезпеченням. Тому для роботи з Big data використовуються спеціальні засоби масово-паралельної обробки невизначено структурованих даних, зокрема система управління базами даних NoSQL, алгоритми MapReduce та бібліотеки проекту Hadoop[2].

Для опису Big data зазвичай використовують три основні характеристики:

- об'єм: дані зазвичай збирають з мільйонів різних ресурсів, і тому вони можуть бути не структурованими та не мати інформації щодо джерела.
- швидкість: цей аспект описує темп надходження та обміну даними та обміну даними. Швидкість зазвичай вимірюється в режимі реального часу.
- різноманітність: дані можуть бути представлені різними типами, включаючи необроблені, неструктуровані, структуровані та перевірені дані. Деякі з цих типів потребують подальшої оцінки та аналізу, інші ж готові до використання.

Насьогодні Big data використовується в багатьох сферах життя, зокрема в навчанні. Головною користю цього є можливість контролю освітніх систем.

Першою перевагою використання Big data є персоналізація навчального процесу. Система збирає інформацію про студента та використовує її для створення спеціальних шляхів навчання для кожного студента, дозволяючи їм вибирати модулі, які вони хочуть пройти, скільки часу вони хочуть провести на кожній лекції і навіть коли вони готові скласти тести. Персоналізовані процеси навчання є набагато ефективнішими, ніж ті, в яких люди навчаються у встановленому темпі.[3]

Також існують системи збору інформації щодо того, які курси подобаються студентам, які вони мають зауваження чи побажання, як оцінюють процес та якість викладання курсу. Ці дані дозволяють викладачам змінити структуру курсу відповідно до побажань студентів.

Програмне забезпечення Netlogo створене для слідкування за виконанням тесту різними студентами. Програма фіксує витрачений час та кліки. Також враховується правильність відповідей кожного завдання. Результати обробки даних можуть бути використані для розуміння складності тесту, того, наскільки добре студенти розуміють завдання. Надалі тест може бути змінений і система врахує ці зміни при визначенні наступних результатів.

Отже, використання Big data в освітніх закладах може значно покращити навчальний процес. Студенти стають більш заохоченими до навчання, адже вони отримують необхідні знання та вивчають цікаві їм теми, підібрани системою аналізу даних.

Література:

1. Big data in education // Colocation America. URL: <https://www.colocationamerica.com/blog/big-data-and-education> (дата запиту: 29.02.2020).
2. Большие данные // Википедия. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Big_data (дата запиту: 29.02.2020).
3. Ways Big Data Is Changing Education Forever // entrepreneur. URL: <https://www.entrepreneur.com/article/340087> (дата запиту: 29.02.2020).

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІЙСЬКОВОЇ ІНЖЕНЕРНОЇ ОСВІТИ

Вища інженерна освіта покликана до виконання найважливішої функції – сформувати інженерний корпус нового типу з яскраво вираженим гуманістичним моральним і екологічним імперативом, фундаментально та професійно підготовленим до ефективної діяльності в реаліях ХХІ століття. Невідкладним завданням є збереження і творчий розвиток її фундаментальної складової – фізико-математичних і природничих дисциплін [1, с. 8].

При організації освітнього процесу питання формування компетентності сучасного військового фахівця, управління якістю освітнього процесу ВВНЗ (за умов інтенсивного розвитку суспільства, техніки, наявності військових конфліктів) виходять на провідні позиції та вимагають трансформації військової освіти згідно сучасних вимог до військових кадрів через створення найсприятливіших умов для здобуття ними вищої освіти, підвищення кваліфікації, реалізації свого інтелектуального потенціалу [2; 3].

Функціонуюча система військової освіти в Україні потребує інноваційних підходів щодо забезпечення якості освіти та її відповідності світовим стандартам на основі нових поглядів на системне формування змісту підготовки фахівців, реальне впровадження інформаційно-комунікаційних, кредитно-модульних технологій навчання, відповідні переліки напрямів і спеціальностей, освітньо-кваліфікаційних характеристик і освітньо-професійних програм з підготовки військових фахівців [4, с. 285].

Дуже важливо, щоб при підготовці фахівців інженерного профілю забезпечувалися умови моделювання технологічних процесів створення, випробування та експлуатації озброєння, військової, спеціальної техніки в повсякденних і близьких до бойових умовах [4, с. 294].

Акцент у військовій освіті має робитися на вироблення в майбутніх офіцерів активності, лідерських якостей, творчого підходу, гнучкості мислення, навичок критичного аналізу, уміння узагальнювати інформацію, обмінюватися нею, формування витримки у критичних ситуаціях, готовності взяти на себе відповідальність за прийняте рішення [4, с. 296].

Військовий фахівець будь-якого рівня перестає бути простим виконавцем наказів, навченим до виконання дій за наперед визначеними методиками, настановами, статутами та алгоритмами. Він має бути компетентним за сферою своєї військової спеціальності щодо управління бойовими діями, застосування новітніх зразків озброєння та військової техніки, бути готовим самостійно приймати рішення і діяти в нестандартних умовах [5, с. 6].

Сьогодні назріла потреба, щоб системна модель військового фахівця за визначеними спеціальністю (спеціалізацією), кваліфікацією, терміном навчання передбачала інтегровану єдність освітньо-кваліфікаційних вимог на основі компетентнісного підходу («знання і розуміння», «знання як діяти», «знання як застосовувати»), структури, змісту та процесуальної складової навчання (технології), засобів контролю та діагностики, процедур коригування та інноваційних технологій навчання [6 – 8]: активні та інтерактивні методи навчання (колективне, групове навчання, де курсант є викладач є рівноправними учасниками навчального процесу), розвиток у курсантів здатності до самоосвіти; рольові ігри як інноваційні методи навчання; комп'ютеризація лекційних курсів, комбінація тренінгових та інтерактивних технологій з іншими формами.

На кафедрі інженерної механіки академії розроблений і апробований метод інтенсифікації навчання при проведенні практичних занять із курсів «Вища математика» та «Прикладна механіка». Цей метод стимулює активне самостійне навчання курсантів, дає їм змогу встановити зв'язок між рівнем засвоєння теми та вмінням використати ці знання при розв'язуванні конкретних практичних задач. Він забезпечує індивідуалізацію та диференціацію навчання курсантів [7].

Використання сучасних інформаційних, телекомунікаційних технологій і засобів імітаційного моделювання при підготовці військових фахівців дозволить покращити військову освіту шляхом її поступової інформатизації, запровадження дистанційного навчання та сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, розроблення ширшого спектру електронних підручників, дидактичних матеріалів. Однак, важливою проблемою залишається недостатнє матеріально-технічне забезпечення та відтік висококваліфікованих кадрів.

Література:

1. Товаянський Л.Л., Мамалуй А.О. Гуманізація – стратегічний напрямок розвитку інженерної освіти ХХІ сторіччя. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. До 125-річчя НТУ «ХП». 2010. С. 3–13.
2. Іванченко Є., Маслій О. Впровадження інноваційних педагогічних технологій та методик у вищу військову освіту – запорука підвищення її якості. Педагогіка безпеки. 2018. № 1. С. 1-8.
3. Бродяк О.Я. Шляхи підвищення якості військової освіти / О. Я. Бродяк, Н. М. Гузик, Х. І. Ліщинська, О. С. Петрученко, І. В. Пінчук, О. В. Терешук // Наук. записки Центральноукраїнського держ. педагог. університету імені В. Винниченка. Сер. : Педагогічні науки. 2019. Вип. 177(1). С. 72-77. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2019_177%281%29__16 (дата зверн. 20.02.2020).
4. Приходько Ю. Підготовка військових фахівців у провідних країнах світу: основоположні засади та тенденції. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2017. № 3. С. 285–299.
5. Телелим В.М., Приходько Ю.І. Військова освіта в системі обороноздатності держави: проблеми, світові та національні тенденції розвитку. Військова освіта. 2013. № 2. С. 1–17.
6. Моца А.А. Інноваційні технології навчання у вищій військовій освіті України: практичне застосування. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2017. № 5 (27). С. 26–34.
7. Шляхи підвищення якості військової освіти на основі методу інтенсифікації / Білаш О., Величко Л., Гузик Н., Ліщинська Х., Петрученко О., Сокіл Б. Проблеми та інновації в природничо-математичній, технологічній і професійній освіті : зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. онлайн-інтернет конф. (м. Кропивницький, 19-20 квіт. 2018 р.). / За відп. ред. М. І. Садового. Кропивницький: ПВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2018. 132 с. (с. 13).
8. Толоч І., Супрунов Ю. Особливості підготовки військових фахівців тактичного рівня у ВВНЗ США та окремих країн НАТО. Військова освіта. 2018. № 1. С. 259-271.

ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ

Карнаух І.В.,

*викладач вищої категорії Машинобудівного коледжу
Донбаської державної машинобудівної академії*

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ

Початок ХХІ століття означений складним пошуком світорозуміння педагогічного світовідчуття у всьому світі. За умов змін в українському суспільстві особливого значення набувають питання формування нових життєвих стратегій, компетентності, конкурентноспроможності, посилення гнучкості та мобільності соціальної поведінки молодшої людини.

Сьогоднішня стає дедалі складнішим, що вимагає вміння вирішувати складні проблеми, критично ставитися до обставин, порівнювати альтернативні точки зору та приймати самостійні виважені рішення. На зміну традиційній системі навчання приходить особистісно-орієнтована, а традиційні методи навчання змінюються інноваційними. Одним із таких методів є критичне мислення, як засіб формування творчих здібностей студентів на заняттях з вищої математики.

Всі ми вивчаємо математику у школі, коледжі, університеті й кожен із нас не раз задавався питанням «Де це знадобиться коли-небудь мені в повсякденному житті?» і відповіді частіше не одержував. Але ми навіть не підозрюємо наскільки глибоко вилетена математика в тканину нашого розуму.

Математичні концепції використовуються в політиці, медицині, економіці, релігії, інтернеті і навіть у повсякденних справах. Коли краще всього приїздити в аеропорт, щоб не гаяти часу і при цьому не спізнитися? Як жити у світі, в якому Google, Facebook і навіть великі мережі роздрібних товарів знають більше про вас, ніж власні батьки?

Чи можна довіряти досліддам суспільних думок? А результатам тестування нових ліків? Як створюються статистичні дослідження, які надають нам інформацію, що в деяких географічних областях

ризик розвитку онкологічних захворювань вище, ніж в інших? Що врешті-решт, повинно бути зроблено, щоб обдурити систему (юридично, звичайно) і виграти мільйони доларів в лотерею? І так далі і так далі.

Детальний розбір кожного випадку на основі математичного аналізу дійсно допомагає критично подивитися на потік інформації, який кожного дня обрушується на наші голови через заяви політиків та суспільних діячів, інтернет-реклами і ЗМІ.

Американський фахівець Річард Пауль у книзі «Критичне мислення: що потрібно кожній людині, щоб вижити в швидкоплинному світі» запропонував таку робочу дефініцію: критичне мислення – це мислення про мислення, коли ви мислите задля вдосконалення свого мислення.

За В.О. Сухомлинським, розвиток критичного мислення – це невід’ємна складова розумового виховання, разом із тим це активне ставлення до явищ навколишнього життя, прагнення пізнавати і знати, системність, тобто цілеспрямований відбір об’єктів пізнання, понять, висновків, дисциплінованість, гнучкість, самостійність, критичність.

В Україні вперше проблема розвитку критичного мислення була піднята харківським дослідником О. Тягло, її також досліджували українські вчені О. Белкіна, М. Красовицький, Ю. Стежко.

Критичне мислення – це складний процес, що починається із залучення інформації, її критичного осмислення та закінчується прийняттям рішення.

Основними принципами критичного мислення: *принцип мінімалізму*, згідно з яким завдяки критичному мисленню можна досягнути максимальних успіхів за умови мінімальної кількості засобів; *принцип універсалізму*, тобто алгоритм критичного мислення є актуальним для будь-якої сфери діяльності.

Базова модель критичного мислення складається з трьох стадій:

- актуалізація пізнавальних процесів (виклик);
- осмислення (усвідомлення) змісту;
- рефлексія (консолідація).

На етапі виклику перед викладачем стоять наступні завдання:

- пробудити, викликати, зацікавити, схвилювати, спровокувати студентів думати, згадати те, що вони знають;
- актуалізувати мислення, тобто пригадати все, що вивчили з даної теми, визначити для себе рівень знань, до якого можуть бути додані нові;
- визначити мету та завдання навчання.

На даному етапі використовують такі навчальні стратегії, як «Створення проблемної ситуації», «Прогнозування за ілюстрацією», «Асоціативний куш», «Кошик ідей, понять», складаємо кластери. Також на цьому етапі використовують таблиці «Знаю – Хочу знати – Дізнався». Даний метод дозволяє співставити вже знайому інформацію з новою.

Знання - це результат здивування та допитливості, тому на це спрямована робота студентів на наступному етапі – усвідомлення (осмислення). Головними завданнями цього етапу є:

- підтримка зацікавленості, викликані на першому етапі;
- стимулювання старання студентів;
- відстеження засвоєних нових знань.

На цьому етапі безпосередньо ознайомлюються з новою інформацією через читання або прослуховування тексту, вивчення схеми, виконання практичної роботи, дослідницької роботи тощо. Тут використовують метод «Insert/Інсерт»(метод маркування: + - знаю; - - не знаю; ? – хочу запитати; ! – можу навчити), взаємонавчання, «тронування» (розбивку на кластери). За допомогою Діаграми Венна виділяють відмінні та спільні риси понять.

Особливо ефективними є використання мультимедійних презентацій, що забезпечують наочність, для комплексного сприйняття й кращого запам’ятовування матеріалу. Презентації, проекти створені студентами - це випереджальне творче завдання.

Особливі запитання під час лекції передбачають критичне мислення, так збуджують формування певних уявлень, що в свою чергу, допомагає більш тонко і глибоко зрозуміти інформацію. Зокрема, для вдосконалення розумової діяльності використовують прийом «Ромашка Блума».

Під час рефлексії здійснюють повернення до ключового поняття теми - організують ситуацію спілкування, обміну думками. На цьому етапі у студентів відбувається:

- осмислення нового матеріалу;
- адаптація нових понять в особистій системі знань, тобто зміна вже існуючого уявлення;
- реструктуризація сформованих зв’язків, що формує місце для нової інформації;
- засвоєння й закріплення знань.

Тут, враховуються вікові особливості і використовуються такі методи, як «Незакінчене речення», гра «Так чи ні» або «Вірю - не вірю» (методичний прийом «Правильно/неправильно»), синквейн та інші інтерактивні методи.

Результати цієї роботи є розумова діяльність студентів, тобто наскільки добре, активно вони беруть участь у навчальному процесі, як вони засвоїли основні ідеї навчального матеріалу, на якому рівні здійснюють розумові процеси: наскільки здатні прийняти певну точку зору, підтримати її та аргументувати, наскільки чітко формулюють власну точку зору, чи підкріплюють її 2-3 аргументами, чи встановлюють зв'язки між позицією та аргументацією.

Розвитку критичного мислення сприяє диференціація завдань на практичних заняттях, складання проєктів, кросвордів, ребусів, розшукування прислів'їв та приказок пов'язаних з числами; проведення тижнів циклової комісії; участь у різноманітних математичних конкурсах та олімпіадах, регіональних, всеукраїнських та міжнародних конференціях.

Висновки:

Застосування педагогічних технологій з розвитку критичного мислення:

- сприяє розвитку навичок критичного мислення, як компонента майбутньої професійності;
- формує позитивні цінності, навички і вміння під час прийняття рішення плекуватись не лише про себе;
- формує вміння організовувати самостійну роботу;
- вчить самостійно шукати потрібну інформацію, критично її «обробляти» і застосовувати в певних ситуаціях та за певних умов;
- формує високу мотивацію до неперервної освіти; створює атмосферу співпраці; сприяє постійній, активній професійній взаємодії;
- вчить робити власний вибір; приймати відповідальні рішення; бути позитивним лідером колективу.

Критичне мислення - це не просто мисленевий процес, подібний до логічних, аналітичних, креативних та інших процесів мислення. Це мислення, яке на виході формує не лише вміння використовувати кілька відсотків операційних можливостей власного мозку (свідомо аналізувати, синтезувати, робити власні висновки, бачити проблему з різних сторін і т. д.), а й позицію, духовну наповненість особистості. І від форм і методів розвитку критичного мислення залежить, якою буде позиція підростаючого покоління громадян України, світового співтовариства: відповідальною, толерантною, моральною чи нігілістичною, егоцентричною, потенційно руйнівною для суспільної стабільності.

Література

1. Евдокимов В.И., Олейник Т.А., Горькова С.А., Микитюк М.В. Практикум по развитию практического мышления. – Х.: Торнадо, 2002. – 144
2. Родигіна І. В. Компетентісно орієнтований підхід до навчання. – Х: Основа, 2005. – 96 с.
3. Сиротинко Г.О. Сучасний урок: інтерактивні технології. – Х: Основа, 2005. – 124 с.
4. Стіл Дж., Мередіт К., Темпл Ч. Методична система – розвиток критичного мислення у навчанні різних предметів. – НМЦ «Інтелект», 1998.
5. Тягло О.В. Критичне мислення: Навчальний посібник. – Х: Основа, 2008. – 189 с.

Середа М.Ю.,

студент відділення комп'ютерно-інтегрованих технологій,

Новікова Н.В.,

викладач-методист.

Машинобудівний коледж Донбаської державної машинобудівної академії

ЗАСТОСУВАННЯ МАТЕМАТИКИ В ГЕОДЕЗІЇ

Завжди геодезія була дуже пов'язана з математикою, а в сучасному світі, коли стрімкий розвиток отримали такі розділи математики як чисельні і математичні методи, фрактальна математика, математична статистика а також інформаційні технології, зв'язок геодезії і математики вийшов на новий рівень.

Геодезія - одна з найдавніших наук, зв'язана з визначенням фігурації, розмірів і зовнішнього гравітаційного поля Землі, координат і висот точок земної поверхні та їх змін у часі. Її мета - складання карт і планів, забезпечення вирішення різних інженерних завдань на земній поверхні [1, с. 34]. Однак, з іншого боку - це галузь прикладної математики, яка тісно пов'язана з геометрією, математичним аналізом, класичною теорією потенціалу, математичною статистикою і обчислювальною математикою. Геодезія та

геометрія довго взаємно доповнювали і розвивали один одного. Тому геодезію іноді називають практичною геометрією і землеміром[2].

Розвитку і вдосконаленню методів геодезичних робіт сприяли наукові досягнення в галузях математики, фізики, інструментальної техніки. Відкриття Ньютоном закону всесвітнього тяжіння привело до висновку, що Земля, хоч і має кулястий вигляд, але сплюснута уздовж осі обертання і наближається до фігури, званої еліпсоїдом обертання [3].

Топографічні карти необхідні для державного планування та розміщення виробничих сил, при проектуванні інженерних споруд, при розвідці та експлуатації природних багатств, містобудуванні, організації сільськогосподарського виробництва, при виконанні меліоративних робіт, землеустрої, лісовпорядкування і т.д. Геодезичні вимірювання забезпечують дотримання геометричних форм та елементів проекту спорудження як щодо його розташування на місцевості, так і по відношенню до зовнішньої і внутрішньої конфігурації. Навіть після закінчення будівництва відбуваються спеціальні геодезичні вимірювання, що мають на меті перевірку стійкості споруди і виявлення можливих деформацій у часі під дією різних сил і причин.

Основний метод вимірювань, який використовується в геодезії, називається триангуляційним. Цей термін походить від латинського слова «триангулом», що означає «трикутник». В геометрії розглядаються два типових геодезичних завдання: визначення висоти об'єкта і визначення відстані до недоступної точки. Для визначення недоступних відстаней застосовується теорема Фалеса і розглядаються два трикутника, а також теорема косинусів і сума кутів трикутника.

При виконанні ряду робіт на місцевості також дуже часто застосовуються такі математичні завдання як:

- визначення відстані між двома доступними точками, якщо відстань між ними не може бути виміряна безпосередньо;
- розподіл кута навпіл;
- побудова перпендикулярів;
- побудова прямої, що проходить через дану точку і паралельна даній лінії.

У геодезії, на відміну від математики прийнята права декартова система прямокутних координат з нумерацією четвертій по ходу стрілки годинника.

Полярна система координат допомагає визначити місце розташування точки М відносно полюса О і полярної осі Ох і визначається двома величинами кутом β і відстанню D.

Щоб зобразити об'ємний предмет на плоскому кресленні, застосовують метод проєкцій. До простих проєкцій відносяться центральна і ортогональна проєкції. При центральній проєкції проєктування виконують лініями, що виходять із однієї точки, яка називається центром проєкції.

Так наприклад, щоб зобразити на папері ділянка земної поверхні, потрібно виконати дві операції: спочатку спроєктувати всі крапки ділянки на поверхню відносності (на поверхню еліпсоїда обертання, або на поверхню сфери), а потім зобразити поверхню відносності на площині. Якщо ділянка місцевості невелика, то відповідну їй ділянку сфери або поверхні еліпсоїда можна замінити площиною і вважати, що проєктування виконується відразу на площину. При проєктуванні окремих точок і цілих ділянок земної поверхні на поверхню відносності застосовується горизонтальна проєкція, в якій проєктування виконують прямовисними лініями.

У висновку хотілось би зазначити, що за допомогою математичних формул і вимірювань можна розраховувати розмір Землі, площу об'єктів, зробити вимірювання відстаней і кутів. До того ж це обчислення координат, обробка отриманих результатів, аналіз даних і складання топографічних карт і планів. Тому математика відіграє дуже значну роль при вивченні геодезії.

Література:

1. С.П. Глинський, Г.І. Гречанінова, В.М. Данилевич, В.А. Гвоздьова, А.І. Кошєєв, Б.Н. Морозов. Геодезія. / М.: «Картгеоцентр» - «Геодезіздат», 1995.
2. http://www.batktivshchyna.net/geodezia_t3r4part1.html, Геодезія Курс лекцій
3. <http://geodesy-bases.ru/>
4. <http://festival.1september.ru/>
5. Стороженко А. Ф., Некрасов О. К. «Інженерна геодезія» - Москва «Надра», 1993.
6. Захаров А. І. «Геодезичні прилади» - Москва «Надра», 1989.